

LLETRES DE BISBALENCES DE LA RENAIXENÇA A L'ESCRITOR I POLÍTIC VÍCTOR BALAGUER (1867-1871)

*“Des de l' fondo de mon pit/ab lo cos y'l cor migrat./
jo t'he dit tot entristit: — Catalunya, Déu te quart.// Si la llengua de tos avis/
no parla ningú ni sent,/ jo la vull en los meus llavis/ab lo meu darrer accent”.*
(*Popular catalana*, segles XVIII-XIX).

SANTI SOLER i PEP VILA

RESUM: Antoni de Torres, Josep Vancells i els germans Joaquim i Joan Sitjar, bisbalencs il·lustres que cal emmarcar dins el moviment de la primera Renaixença, mantenen correspondència de treball amb l'escriptor i polític Víctor Balaguer. Antoni de Torres, amic, editor i propietari d'El Faro Bisbalense, va pagar de la seva butxaca l'edició, a la Bisbal, en dos volums, de la seva poesia catalana completa.

PARAULES CLAU: segle XIX, Víctor Balaguer, Renaixença, El Faro Bisbalense, Joaquim i Joan Sitjar, Josep Vancells.

Al Museu-Biblioteca “Víctor Balaguer” de Vilanova i la Geltrú es conserva l'abundós epistolari i la biblioteca d'aquest polític i escriptor vilanoví, que actualment ja es pot consultar. Entre molts corresponents que tenen amb aquest personatge influent, gran figura de la política i de les lletres del moment interessos múltiples, homes que pertanyen a diversos estaments socials i procedències, avui ens fixarem amb un grup de lletraferits de la Bisbal amb els quals Víctor Balaguer i Cirera (1824-1901) va creuar, entre 1867 i 1871, una interessant correspondència majoritàriament de temàtica cultural.

En aquesta ocasió comentem i transcrivim algunes de les lletres que li van escriure Antoni de Torres i Vergés, impressor i editor d'El Faro

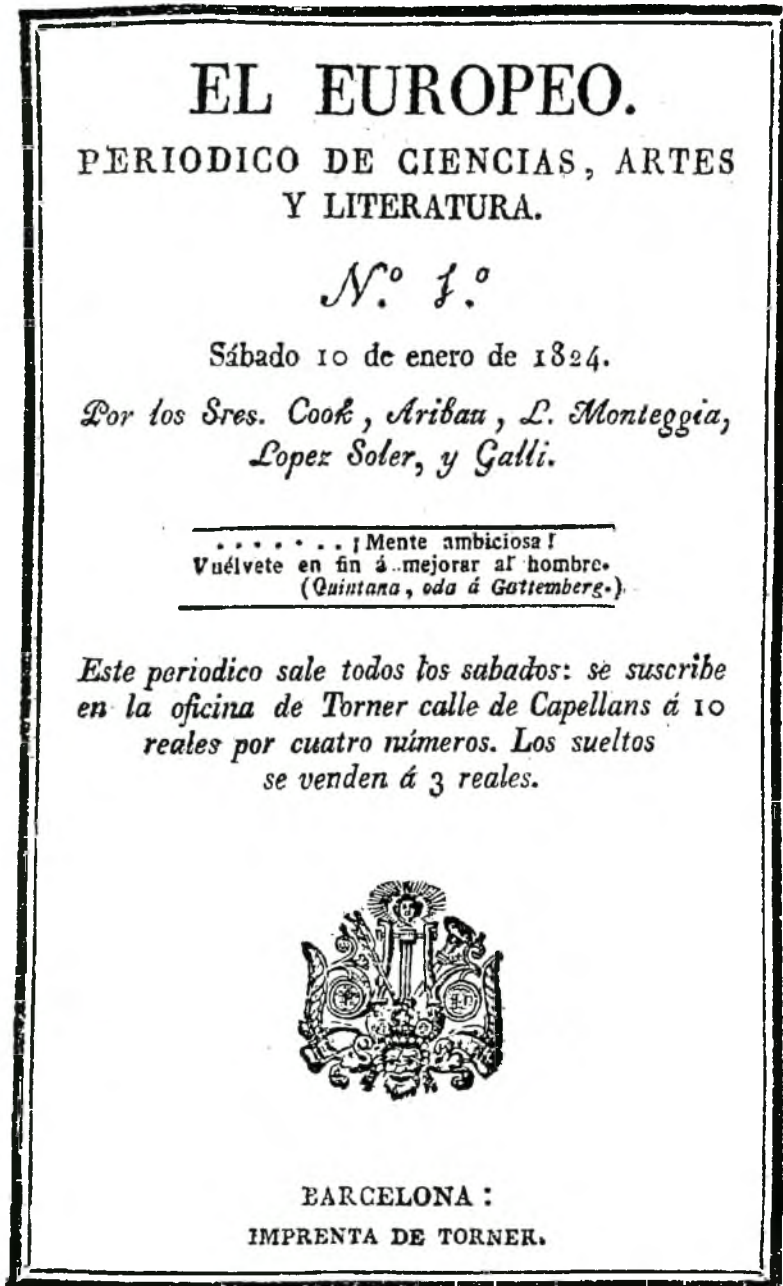

Fig. 1. Portada de la revista barcelonina *El Europeo*, una de les primeres publicacions literàries que van propagar el Romanticisme a la península.

Bisbalense,⁽¹⁾ l'advocat i poeta Josep Vancells i Marquès (1842-1916) i també els germans Joaquim Sitjar i Bulcegura (la Bisbal, 1820-1885) i en Joan (la Bisbal, 1828-1900), representants aquests de la Renaixença bisbalenca⁽²⁾, els quals tenen editats en aquesta publicació diverses composicions literàries (llegiu l'apèndix núm. III). A la Bisbal els germans Sitjar, Josep Vancells, Antoni de Torres, Francesc Sala, juntament amb altres ciutadans, formaven part d'un grup progressista local que editava *El Faro Bisbalense, periodico semanal científico, literario y de modas*, publicació a través de la qual es divulgaven els principis del liberalisme i els ideals de la primera Renaixença. No cal dir que aquesta colla veia en el polític i escriptor Víctor Balaguer la materialització de bona part dels seus neguits i esperances. Més tard, Francesc Sala i Joaquim Sitjar, entre d'altres, van formar part d'una Junta Revolucionària per tal d'aplicar, sense entrebancs, a la vila de la Bisbal el programa progressista.

La majoria de lletres que editem són una correspondència de treball. Tenen relació amb l'edició que Antoni de Torres, amic i protector de Balaguer, preparava a la Bisbal de les obres poètiques catalanes d'aquest autor.⁽³⁾ L'any 1868 amb motiu dels Jocs Florals de Barcelona, que s'havien instaurat novament el 1859, els felibres visiten Montserrat, Barcelona, Girona i la Bisbal. El 1868, l'any després que fos lliurada als felibres,

(1) Sobre *El Faro Bisbalense* no hi ha encara cap treball de conjunt. Llegiu el treball de Jordi Frigola i Arpa, *La Gloriosa i "El Faro Bisbalense"*, *El Drac. Revista d'informació bisbalenca*, núm. 42, any 2000, pàgs. 34-35. A partir del núm. 137 en la capçalera del periòdic hi consta el nom dels redactors: Francisco Sala, Esteban Moret y Molinas, Joaquim Sitjar y Bulcegura, Juan Sitjar y Bulcegura, Antoni de Torres ("El Aredano"). Entre els col·laboradors hi figuren noms com: Frederic Mistral, Luís Roumieux, Jacinto Labaila, Joaquín Passolas de Sabater, Víctor Balaguer, Albert de Quintana, Josep Vancells i Marquès, etc.

(2) L'historiador i cronista bisbalenc Pere Lloberas va publicar una *Antologia de poetas bisbalencs de la Renaixença* (Ajuntament de la Bisbal, 1965 i 1995, segona edició), on podem llegir una acurada biografia d'aquests escriptors, així com també una tria de les seves composicions.

(3) El trovador de Montserrat. *Poesias Catalanas completas de Victor Balaguer, con la traducción en prosa castellana a la vista*. La Bisbal. Establecimiento Tipográfico de D. Antonio de Torres, editor. Calle de los Arcos, núm. 9, 1868. L'anomenaven "Trovador de Montserrat" perquè en el seu periòdic *El Conseller* (maig de 1857) hi va publicar una poesia seva, en català: "A la Verge de Montserrat" que marcava la seva entrada al Romanticisme nostrat. "La Montaña de Montserrat" (núm. 10, 2-2-1868, pàg. 63) es fa ressò de la publicació a la Bisbal de les *Poesias catalanas completas* de Víctor Balaguer. Les obres poètiques de V. Balaguer s'obren amb una carta oberta adreçada a Frederic Mistral, datada a Avinyó, el 22 d'octubre de 1867. Balaguer parla de Mistral com a amic, mestre i "la veritable, la pura genuïna personificació de la Provença literària". En aquesta endreça hi ha també unes paraules d'agraïment per N'Antoni de Torres, amic i editor. En l'apèndix del vol. II de les *Poesias Catalanas Completas*, hi ha incorporat un altre escrit dedicat a F. Mistral "con motivo de visitar juntos la fuente de Vauclusa", pàgs. 423-428. Aquest mateix any de 1868 Antoni de Torres va publicar *El Cafetero del Ampurdán. Manual Completo de cofiteria, pasteleria y chocolatería...* compuesto por Don Cándido Molins i Romagueras. D'aquest llibre, actualment, només se'n coneix un exemplar a la biblioteca del Palau de Peralada.

LO GAY SABER.

PERIÒDICH LITERARI.

REDACTORS. En Miquel Victoria Amer. » Celentí Llacort. » Adolph Blauich, <i>maestre en gay saber.</i> » F. Tetay i i. » Andreu Balaguer. » Antoni Careta. » Joana Collet. » Bartomeu Ferrer. » Rafael Ferrer i Seguí. » Tòmas Forteza. » Jacinto Labala. » Gabriel Mauró. » Joseph Maslerrer. » Manuel Mita.	En Francesc Miquel. » Pere Nanot-Henart. » Pere de A. Penya. » Ramon Puig. » Joseph Lluís Pons, <i>maestre en gay saber.</i> » Joaquim Roca. » Lluís Roca. » Joseph Roca y Roca. » Geroni Roselló, <i>maestre en gay saber.</i> » Francesc Ullach.	Na Manuela dels Herrerós. » Josepha Masanés. » Victoria Penya. — En Marian Aguiló, <i>maestre en gay saber.</i> » J. A. d'Alcantara. » Joseph Arguilló. » Joseph Arroya y Almeida. » Eusebi Angloro. » Antoni Auleria. » Francisco Berrueta. » V. Joaquim Bastura. » Antoni de Bofarull. » Jaume Boscà. » E. García Bravo.	En Jhanas Calvet. » Joaquim Coll. » Lluís Culet. » Marian Font. » Joan B. Ferrer. » Marian Franguesa. » Guillem Forteza. » Joan Frenell. » E. C. Girald. » J. D. Guiteras. » E. Gelabert. » Teodor Licentia. » Manel Martí. » Joseph Martí. » Francisco Maspons. » Antoni Molins.	En Francisco Morera. » Joan Monterrey. » Joseph M. Pellicer. » Felix Pizcueta. » Pio Pi. » J. de Palau y Huguet. » Joaquim Sitjar. » Joan Sitjar. » Felip Joscinto Sala. » Joan Tomás y Salmany. » Domingo Torrent. » J. Torregu y Cortés. » Jacinto Verdagué. » Cayeta Vidal. » Eduard Vidal.
---	---	--	--	--

SUMARI.

Lloch predestinat o sia la Mare de Deu de la Bona Sort, de Domingo Recentis. — A la missaga italiana, de Joseph Hoca y Jover. — Un deteble de l'any, de B. — La Gracia del Senyor, de Miquel Viciósia Amer. — Historia de Josep Fivaller (continuació), de P. Nemes-Rovari. — Lo tribut de sang, de Joaquim Riera. — La consciencia (fragment de la *legenda dels sapors*, de V. Jover). — La neu (fau), de Pio Pi y Vidal. — Modistes. Te la queira pels dits Usable, de V. Joaquim Boscà. — Del de amor, de Antoni Molins y Cirera. — Per fer ploure. — Notes. — Recíams.

LLOCH PREDESTINAT

ó SIA

LA MARE DE DEU DE LA BONA SORT.

I.

la fi del segle dotat Barcelona s'estenia fora de sas altes muralles, y á proporcio que lo vehinat exterior crexia, alsivarse fortas torres que assegurassen los nous edificis y fossen un lloch de refugi ahort los habitants poguessen recutirse y defensarse en cas de sorpresa. Pus si bé lo gran augment de població provenia de la pau ques' disfrutava en la ciutat desla la dierrota de moros que feu l'any 1169, perterter, axó no obstant feuse lo augment molt nens sensible a la bora del mar, estabas grimpant exponat á un dierrenbarc dels corsaris que Mallorca y Valencia encara dominaban per la morisina; enviaban á fer llurs excursions en busca de tresors ó he d' esclaus que eren ells lo mateix venia á ser. De consegüent la població crexia mes ahort mes eran los punts de defensa, y com si fins les condicions s' esporguessen pel necessari tracte no los nollis somers, las agnstruccions se agrupavan: refermentat en tora de las

ermitas ó capellas de sants ques' trobavan á cada pas dins y fora de la ciutat.

Axó feu que buscant juntament la protecció del cel y la dels homes, se havian establert per lo municipi una porció de casetas al rededor de la antiquissima capella de Santa Catarina de Roda, com deya lo vulgo, la qual formava l'angul sur de un quadrilèter irregular passant per la porta del mar, vuy dia baixada de la presó, capellas de la Verga de las Arenas y de San Colgat del Forn, lotas dos llavors sufragines de la Catedral. Estas casas promocián alguna seguretat tant per estar com encazonadas dins lo dit quadrilèter ja bastant poblat, com per fer part de la Forsa de la Boneria resguardada per las torres que circuhian lo extens domini de las Puellas de Sant Pere.

En est montó de casas n' hi havia una molt mes antiga que las altres, de poberrima apariencia, y limitada capacitat. Tancava ab una porta mitg corcada y á la alsada de una persona regular tenia una rexta frente de la qual per part de dins creixia mit y dia un grecolet al peu de una imatge de Maria, que ja molt envergada estava casi empotrada en la paret del fondo de la estancia. Sota de aquest humil edifici hi havia un soterrani que ab trajo de sitja comunicava al pla terreno per una dissimulada trapa, y un roure secular cubria la teulada.

De est mal cubert los vehins no deyan la *Ermisavella*, ó la *Casa del Remey*.

II.

En la matíada de la nit de Nadal, y per costum lilegada del feudalisme, tota los vassalls al sortir de la missa del gall anavan á cantar la subada á llurs senyors naturals ó al magistrat en son lloch. Y esta semi-obligació, gracias á l'ignorancia del poble y al amor propi dels patrons, havias convertit en diversió que sola costava als primers uns quants crits mes ó menas desentonsats, y als segons uns quantas ampollas de vi ranci que regalavan ab arrell y satisfacció. Mes com si fugir volguessen en est acte homilant la vergonya individual, los vehins solian reunirse y recorran junts las casas ahort devia portarlos llur respecte, sino llur amor á l'autoritat quel' naxement los imposava.

Essent ja casi de dia tornava lo vehinat de la capella de Santa Catarina de fer la sua passada de bonas festas quant un d'ells exclam: sembla que aquest any l'ubada en freda venen la companyia de la Santa del Remey! Estany es que no l' hajam vista,

Fig. 2. Número de *Lo Gay Saber*, revista creada per Francesc-Pelagi Briz en 1868, en la qual col·laboraven els germans Sitjar.

per indicació de Víctor Balaguer, una copa honorífica a la qual Mistral dedicaria un famós poema, aquest juntament amb Roumieux, Bonaparte Wyse, Paul Meyer i un grup de poetes castellans participaven a la desena festa dels Jocs, que presidia Balaguer.⁽⁴⁾ En aquest any de consolidació dels Jocs aquest grup de poetes que van visitar la Bisbal⁽⁵⁾ foren rebuts i obsequiats pels germans Sitjar. Per altra banda, Balaguer difonia l'obra d'aquests autors bisbalencs en altres tribunes. Així per exemple, va recollir uns poemes d'en Joaquim Sitjar per als reculls *Los trovadors Nous* (1858) i *Los trovadors modernos* (1859).

LA PERSONALITAT DE VÍCTOR BALAGUER⁽⁶⁾

La història de les relacions occitanocatalanes al segle XIX deu molt a Víctor Balaguer. El 1859 juntament amb altres escriptors (Rubió, Bofarull, Milà) aconseguí la restauració dels Jocs Florals de Barcelona. El 1865, com que havia intervingut en la conspiració contra el general Prim, que va fracassar, va haver de fugir a França, país en el qual va romandre fins al desembre de 1867. Va viure especialment a Provença on va conèixer els felibres provençals, allí va estudiar el món i la literatura dels trobadors. A la ciutat d'Avinyó va conèixer personalment Frederic Mistral, un dels seus mestres. Aviat Balaguer es va convertir en la figura que va aglutinar la germanor entre els intel·lectuals de Provença i Catalunya. Com hem dit, el maig de 1868 amb motiu de la celebració dels Jocs Florals de Barcelona, els felibres provençals vénen per primera vegada a Catalunya. Havien estat convidats per Víctor Balaguer, president dels Jocs. Els felibres l'havien acollit a Provença com a literat, però també com a polític, representant del règim liberal que feia oposició a la monarquia dels Borbons. El setembre de 1868 els provençals tornen la invitació. Balaguer i els amics de la Bisbal, entre d'altres, fan un viatge a Sant Romièg, lloc sant del Felibritge on

(4) Manuel Jorba, "Els Jocs Florals" dins *Història de la literatura catalana*, vol. VII, Barcelona, Ariel, 1986, pàgs. 123 i ss. Sobre la situació del català en aquesta època, vegeu el llibre de Pere Anguera, *El català al segle XIX*, Barcelona, Empúries, 1997.

(5) En aquesta efemèride Antonio de Torres va publicar un número extra d'*El Faro Bisbalense* dedicat als felibres que va sortir el dimecres 13 de maig de 1868. Vegeu l'article de Santi Soler, "La visita dels Felibres a la Bisbal", *La Proa*, núm. 390 de 16-8-2001.

(6) Carles Capdevila, "Les grans figures del Renaixement de Catalunya: Víctor Balaguer", *Revista de Catalunya*, I (1924), pàgs. 576-592. DD. AA., "Víctor Balaguer. Romàntic i liberal", *L'Avenç*, octubre de 2001. Enrique Miralles, "Víctor Balaguer: una biografia" dins *Actes del Col·loqui sobre el Romanticisme*, Biblioteca Museu Víctor Balaguer, Vilanova i la Geltrú, 1997, pàgs. 421-438. Jaume Vicens Vives i Montserrat Llorens, *Industrials i polítics (segle XIX). Història de Catalunya. Biografies catalanes*, vol. II, Barcelona, Editorial Vicens Vives, 1980, tercera edició, pàgs. 427-432. Pere Farres, "Víctor Balaguer i la literatura catalana", *L'Avenç*, 262, octubre de 2001, pàgs. 42 i ss. Joan Palomas i Moncholí, *Renaixença, Revolució i Progrés*, Vilanova i la Geltrú, El Cep i la Nansa, Ajuntament de Vilanova, 2004.

LO TROVADOR DEL ONYAR.

POESÍAS CATALANAS

DE

ENRICH CLAUDI GIRBAL.

(Segon volúm.)

LA BISBAL.

Imp. de D. ANTONI DE TORRES , plassa del
Castell números 28 y 30.

1866.

J.C.L

Fig. 3. Volum de poesies d'Enric Claudi Girbal, editades a la Bisbal per Antoni de Torres.

participen en una gran festa literària.⁽⁷⁾ Catalunya fou la gran impulsora de la Revolució de Setembre. El 18 de setembre de 1868 l'esquadra espanyola se situava a la badia de Cadis per manifestar el seu desacord amb la monarquia d'Isabel II. Durant aquests anys Balaguer fou una de les personalitats més brillants del partit progressista a Catalunya. Quan va triomfar la revolució de setembre de 1868, Balaguer es va traslladar a Madrid, on va col·laborar amb els diferents governs progressistes. Aquest mateix any de 1868 va fundar *La Montaña de Montserrat*,⁽⁸⁾ publicació de la qual es conserven pocs exemplars. La seva actuació en el camp de la política i la cultura durant el sexenni revolucionari (1868-1874) i durant el primer tram de la Restauració és molt important. Balaguer com a polític, literat i historiador, representant en aquell moment del pensament polític progressista, que gestionava els interessos catalans al centre d'Espanya tenia una bona imatge, era venerat pels seus amics bisbalencs. Juntament amb Damas Calvet i Albert de Quintana són els principals valedors de de la relacions occitanocatalanes. Pel que fa a la seva carrera política, el 1861 és nomenat diputat provincial; en 1869 passa a les Corts Constituents fins a regentar, en dues ocasions, les carteres d'Ultramar i de Foment. Balaguer sostenia en una ocasió la tesi, encara poc estudiada, que era "un error de los modernos catalanistas, que así se titulan, creer que solo se puede ser catalanista escribiendo en catalán [...]. El renacimiento catalán se hizo por los catalanes que escribieron en castellano. No existiría, de seguro, si no hubiesen escrito en castellano sus obras Capmany, Piferrer, Cortada, Próspero de Bofarull, Jaime Tió, Antonio Robot y Fontseré, Luís Cutchet, Pers y Ramona, Torres Amat, Pedro Mata y otros muchos. No existiría si no hubiesen escrito en castellano la *Historia de Cataluña*, las *Leyendas de Montserrat* y los *Cuentos de mi tierra*".⁽⁹⁾

ELS GERMANS JOAQUIM I JOAN SITJAR. ANTONIO DE TORRES. JOAQUIM VANCELLS⁽¹⁰⁾

Encara que els lectors interessats en la personalitat d'aquests dos escriptors poden consultar el valuós llibre de Jordi Vinyoles i Boadella,

(7) Felip Martel, "Occitans i catalans: els avatars d'una germanor" *Actes del Col·loqui Internacional sobre la Renaixença*, Barcelona, Curial Edicions Catalanes, 1992, pàgs. 377 i ss.

(8) "La Montaña de Montserrat", aquell popular propulsor de la nostra gènere (*sic*); aquell que, amb les seves fogoses poesies patriòtiques, i la seva novel·lesca i suggestiva *Història de Catalunya* fou qui més sabé encendre'ns, als joves d'alshores, l'admiració pels nostres grans prohoms dels temps pasats i aquell sentiment de pàtria catalana que l'escarment cruelíssim del primer Borbó, havia aconseguit si no apagar del tot, mantenir almenys estamordit encara en l'esperit dels postres pares". (Narcís Oller, *Memòries literàries. Obres completes*, Barcelona, Selecta, 1985, pàg. 717).

(9) Júlia Butiñá Jiménez (coord.), *Literatura catalana II (siglos XVI-XIX)*, Madrid, UNED, 1998, pàg. 237.

(10) Sobre les manifestacions literàries a l'Empordà, llegiu l'estudi de M. Rosa Font i Massot, "La Renaixença a l'Empordà" dins *Actes del Col·loqui Internacional sobre la Renaixença*, Barcelona, Curial Edicions Catalanes, 1992, pàgs. 215 i ss.

Fig. 4. Retrat de Frederic Mistral, poeta provençal que va visitar la Bisbal (1868).

Fig. 5. Retrat de Joan Sitjar i Bullcegura.

Castell d'Aro al cor: Joaquim i Joan Sitjar (Ajuntament de Castell-Platja d'Aro, 1990) no ens estem de donar unes quantes notícies biogràfiques sobre aquests germans, tots dos escriptors. Som del parer que l'edició d'aquesta correspondència, i altres materials annexos, ajudaran a conèixer encara més la personalitat d'aquests dos homes del país que portaven al cor i a la ploma ideals innovadors. Quan Vinyoles va editar el seu llibre, malauradament, no hi havia cap col·lecció d' "El Faro" disponible i no va poder consultar aquesta font.

Joaquim i Joan Sitjar, literàriament parlant, pertanyien a la primera Renaixença catalana. El primer, potser el més interessant dels dos, havia estudiat a la Bisbal, a Girona i dret a la Universitat de Barcelona, després que tornés de la de Cervera. A la Bisbal va obrir un despatx professional on treballava com a jurista. En 1867 Joaquim és elegit un dels mantenidor dels Jocs Florals de Barcelona, presidits aquell any per Marià Aguiló. A la Universitat és on potser coneix aquesta primera fornada d'escriptors barcelonins, amb els quals compartirà ambients, influències, lectures, etc. En aquesta època també va començar a publicar a les revistes barcelonines *Calendari Català* i *Lo Gay Saber*. A Girona va formar part de la recent creada Asociación Literaria de Gerona, de la qual fou nomenat membre del jurat en 1872. Joaquim Sitjar defensava idees polítiques pro-

peres al federalisme. En una nota apareguda en *El Faro* (núm. 173, 11-10-1868) sosté que Espanya aniria millor si es transformés en una unió iberista, formada per tres estats: Portugal, Castella i Aragó.

De Joan Sitjar, propietari rural, amic de Mistral i de Verdaguer, coneixem menys poques coses de la seva infància i joventut. Com a escriptor participà en els Jocs Florals de Barcelona, es relacionà amb l'Asociación Literaria de Gerona. Va col·laborar en diverses publicacions literàries de l'època.⁽¹¹⁾ Els dos germans són autors d'un bon nombre de poemes i una obra literària dispersa que Jordi Vinyoles ha editat en el llibre abans esmentat. Pere Llobreras en el seu llibre: *Antologia de poetes bisbalencs de la Renaixença* (la Bisbal, 1965 i 1995) ens ofereix una semblança biogràfica dels dos literats, enquadrant-los en el moviment de la Renaixença bisbalenca, al costat de Josep Vancells i Marquès, Ramon Masifern i altres escriptors del terror com Albert de Quintana de Torroella de Montgrí. Els germans Sitjar, adscrits a un catalanisme conservador, treballaven per enaltir la llengua i la cultura catalana del moment. Els dos s'interessaven per la vida del país i hi contribuïen intel·lectualment. No deixava de ser una petita aventura editorial que l'obra poètica de Balaguer, en dos bells volums, pogués ser editada a la Bisbal. Els germans Sitjar tenien una devoció especial per l'escriptora gallega Rosalía de Castro de Murguía, que tradueixen al català, a la qual esmenten sovint a les seves cartes. Admiren de Rosalía de Castro, símbol i mite de la primera Renaixença gallega, que sàpiga traduir en versos els sentiments del poble gallec, l'aflicció de solitud, aquesta visió costumista tan propera als ideals dels dos bisbalencs, l'ús del gallec com a llengua d'expressió literària. *Cantares Gallegos* (1863), un recull de poemes essencials i profunds, és la gran obra del "rexurdimento" gallec.

La figura d'Antonio de Torres i Vergés⁽¹²⁾ és potser la més poc coneguda i estudiada. Fou propietari del Establecimiento Tipográfico y Editorial del qual van sortir publicats diversos llibres⁽¹³⁾, encara per quantificar,

(11) *La Montaña de Montserrat* (núm. 4 de 12-1-1868, pàg. 4) es va fer ressò de la publicació a la Bisbal d'una poesia "lujosamente impresa" de Joan Sitjar "La nits dels Reys", editada pels tallers d'*El Faro Bisbalense*, encartada dintre un número de la publicació. En aquesta mateixa nota Balaguer té unes paraules amables per al seu director i amic Antoni de Torres per haver editat a la Bisbal, amb esforços i sacrificis, una publicació tan important per a la república de les lletres.

(12) Antonio de Torres i Vergés surt consignat en el *Boletín Oficial de la Provincia* (9-10-1865) en la llista d'electors del districte de Castell d'Aro on figura com a propietari. En aquella època el pagament de contribució donava dret a votar. Torres contribuïa amb 20 escuts a la hisenda pública.

(13) Vegeu *Lo trovador del Onyar. Poesías catalanas de Enrich Claudi Girbal*. Imp. De D. Antoni de Torres, plaça del Castell números 28 i 30, 1868.

i un setmanari que Joan Sitjar va ajudar a fundar. Tard o d'hora algú haurà de fer la història externa i interna d'*El Faro Bisbalense*, del qual es conserva una col·lecció, gairebé sencera, a l'Arxiu Històric Comarcal de la Bisbal, perquè conté articles i col·laboracions de veritable interès, no només per centrar la posició intel·lectual bisbalenca del moment sinó també perquè Torres convidava a escriure-hi a molts escriptors catalans de la Renaixença, especialment de Catalunya⁽¹⁴⁾ i del País Valencià, sobre diversos temes del moment. Malauradament a l'esmentat arxiu de la Bisbal no es conserva documentació sobre la seva feina d'impressor i d'editor. Torres fou l'autor de diverses col·laboracions literàries a la seva pròpia publicació, les quals signava amb el pseudònim d'*Aredano*.⁽¹⁵⁾ Les lletres que, en aquesta avinentesa, Torres adreça a Balaguer són més aviat telegràfiques, de tràmit, i no ens permeten reconstruir la seva personalitat. Sabem pel llibre de l'historiador bisbalenc Pere Lloberas i, per aquestes lletres, que A. de Torres tenia amistat personal amb Víctor Balaguer, el qual va anar a visitar amb la seva muller quan el polític vilanoví estava exiliat a Avinyó. En les poesies completes, editades a la Bisbal, hi ha un poema dedicat a la muller de Torres, Concepció de Ciurana. Antonio de Torres, que va conèixer personalment Mistral, el va convidar a visitar aquesta població en el seu viatge per Catalunya. El 1868, a la Bisbal, Bonaparte-Wyse i Mistral es van allotjar a la casa particular de Torres. Com hem dit, en aquesta avinentesa, el propietari d'*El Faro Bisbalense* va treure al carrer un suplement extra d'aquest periòdic dedicat a enaltir l'arribada a la Bisbal de

Fig. 6. *Poesias catalanas completes* de Víctor Balaguer, editades per Antoni de Torres.

(14) En el núm. 107 (30-6-1867) Balaguer va publicar el poema "Desde un bastió del castell de Foix". En el núm. 125 (10-11-1867) hi figura "¡Viva Provensa!. Cansoneta". Obra de V. Balaguer, escrita a Avinyó el 19 de juliol de 1868.

(15) En el número 152 (17-5-1868) Torres signa amb aquest pseudònim un poema: "Carta d'en Ausias March a en Balaguer". En el 170 (20-9-1868), aquest editor que havia anat convidat a la festa dels felibres a Beucaire (Provença) envia al periòdic una llarga crònica que continua i acaba en el número següent (171). En el número 173 (11-10-1868) escriu un poema *Al TROVADOR DE MONTSERRAT. A son retorn a la pàtria, després del llarch desterro*.

Fig. 7. Capçalera d'*El Faro Bisbalense*.

tan il·lustres personatges.⁽¹⁶⁾ Víctor Balaguer en el seu llibre *Al pie de la encina* (Madrid, El Progreso Editorial, 1883), dedica unes ratlles a parlar del seu amic i editor al qual qualifica de “poeta catalán” (pàg. 57). Ens el presenta com a autor dramàtic, autor de *La clau de casa* i del *Full de paper*, propietari d’un casa pels voltants de les ruïnes del monestir de Poblet. Hi afirma també: “que posee el secreto de los resortes dramáticos y el instinto del genio, tiene un hogar que es luz y gloria de familia” (pàg. 73). Antonio de Torres és autor de notes i articles a *El Faro*, alguns dels quals signava amb el pseudònim d’Aredano.

Joaquim Vancells i Marquès (la Bisbal 1842- Figueres 1916), que vivia entre la Bisbal i Figueres, advocat d’ofici, fou autor de diversos llibres de poemes, obres de teatre, en castellà i català. Antoni de Torres li va publicar *Florejada Bisbalenca*⁽¹⁷⁾ (la Bisbal, 1868). També va escriure

(16) Es pot llegir a Pep Vila, *La visita dels felibres a la Bisbal* (1868), “IEBE”, 2002, vol. 21, pàgs. 193-216. La publicació “L’Abella d’Or a l’Empordà” (Editorial Altés, Barcelona, 1931), una revista editada per un grup d’empordanesos que vivien a Barcelona, va dedicar bona part d’aquest número a la figura de Frederic Mistral amb motiu del centenari de la seva naixença. En un article, sense paginar, s’hi reproduïx “La Brassado”, un himne en vers, escrit en occità, compost el maig de 1868 per no sabem qui. La nota editorial diu: “Himne fet a l’ocasió de la vinguda dels felibres a Catalunya, per a ésser llegit a guisa de brindis als banquets oferts als hostes de Figueres, Girona, Barcelona, Terrassa i La Bisbal”. Comenta Aixa: “A la memòria de nostri rei, / di Berengué, dóu rèi En Pèire, / aussen le vèire, / Catalan, Provençau, Limousin e Gascoun!”.

(17) Joan Farrerós en el seu llibre *Poetes de l’Empordà*, Figueres, Carles Vallès, 1986, pàgs. 28 i 29 transcriu un fragment d’aquest poema, centrat en l’arribada dels felibres a la Bisbal.

Fig. 8. Retrat de Josep Vancells i Marquès.

diverses novel·les en castellà, que qualificava de “novelas de costumbres españolas contemporáneas”, editades a Barcelona. En 1905 fou nomenat membre corresponent de l'Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona. Pere Lloberas a la seva *Antologia...* (pàgs. 73-76), hi va incloure l'edició d'una *Epístola*. *Al sempre inspirat poeta don Víctor Balaguer, desterrat a França*. Vancells posà en aquesta obra el següent encapçalament: “Aquesta poesia fou llegida per dit poeta en la reunió literària que l'immortal Lamartine donà en la seva casa de París, en la nit del 29 de febrer de 1867; a la qual reunió assistiren, entre altres, Mistral, Ranqué i Meyer”. Vancells fou autor de la lloa *Apropòsit català, fet en dos horas* (la Bisbal, Antoni Torres, 1868), amb la qual els escriptors bisbalencs van

homenatjar la nit del 12 de maig de 1868 els felibres provençals en la seva visita a la Bisbal. Vancells va dedicar diverses composicions poètiques a Víctor Balaguer. Entre la seva producció poètica, en català i castellà, editada amb el títol d'*Espines!* (1881)⁽¹⁸⁾ hi va incorporar un discurs a tall de pròleg: *De la literatura catalana* que Balaguer havia llegit anteriorment a l'Ateneu de València. En una d'aquestes composicions poètiques de la qual Pere Lloberas en reproduïx una estrofa (pàg. 68), Vancells fa professió de fe del seu espanyolisme: “Som ric joiell de l'esplendent Corona/que en jorns feliços tot lo món cenyia:/ som espanyols de cor, digui-ho Girona/ i que aquí el Dos de Maig fou cada dia”. Vancells féu un viratge ideològic que en la seva vellesa el va portar a col·laborar a *El Ejército Español*, periòdic en el qual va qualificar el moviment de Solidaritat Catalana d’“alacrane cainistas”.

(18) *Espinas!*. Poesías de José Vancells y Marqués. Precedidas de una carta y un prólogo del Excmo. Sr. D. Víctor Balaguer de la Real Academia de la Historia, Barcelona, La Academia, 1881.

CONTINGUT DE LA CORRESPONDÈNCIA

De la correspondència que Víctor Balaguer va mantenir amb els prohoms de la renaixença bisbalenca n'hem fet una tria. Les lletres d'Antoni de Torres, de les quals només editem les més interessants, són escrites en castellà. Tracten principalment dels problemes puntuals de composició i de compaginació que presenta l'edició artesana de les poesies catalanes de Balaguer. Podem assegurar que encara que Antoni de Torres figura com a editor i mecenes de l'obra, són els germans Sitjar, sobretot en Joan, els curadors i editors de les obres del vilanoví. Com a impressor Torres consulta Balaguer sobre problemes tipogràfics i d'ordre dels poemes. Les lletres també es fan ressò dels actes preparatius de l'arribada dels felibres a la Bisbal, del desig de Torres de poder fer venir a la festa dels Jocs representants dels poetes mallorquins i aragonesos. Per altra banda, Josep Vancells se sent afalagat que Balaguer el convidi a col·laborar a *La Montaña de Montserrat*.

Joaquim i Joan Sitjar eren persones més intel·ligents i erudites que Torres. Com en el cas de Víctor Balaguer, estaven compromesos amb la Revolució de Setembre. Joaquim Sitjar formava part d'una Junta Revolucionària local creada a la Bisbal. Sovint plantegen a Balaguer problemes puntuals que sorgeixen mentre preparen l'edició de les seves obres poètiques, entre els quals no manquen els purament ortogràfics o d'estil. Joan Sitjar demana a Balaguer (carta número 15) que convidi Rosalía de Castro (Santiago de Compostela 1837- Padron 1885), escriptora gallega i castellana, als Jocs Florals de Barcelona. Els germans Sitjar són uns enamorats de la poesia costumista d'aquesta gallega, de la meditació que fa sobre la solitud i la mort. A la majoria de les lletres hi ha referències sobre la represa dels Jocs Florals, el relleu que prenia el certamen, la seva manifestació integradora, literària i popularitzadora d'uns certs gustos populars.

La carta núm. 18 que Joan Sitjar adreça a Balaguer és bilingüe. Potser per una convenció de l'època, quan els interlocutors es tractaven amb una certa confiança usaven el català. A un nivell més formal, el costum emprar gairebé sempre el castellà. Aquesta carta és un exem-

Fig. 9. Retrat de Víctor Balaguer.

SANTI SOLER i PEP VILA

EL TROVADOR DE MONTSERRAT.

POESÍAS CATALANAS

COMPLETAS

DE

VÍCTOR BALAGUER,

CON LA TRADUCCION EN PROSA CASTELLANA Á LA VISTA.

LA BISBAL.

ESTABLECIMIENTO TIPOGRÁFICO DE D. ANTONIO DE TORRES, EDITOR.

calie de los Arcos, núm. 9,

1868.

Fig. 10. Portada de les *Poesías catalanas completas* de Víctor Balaguer.

LA MONTAÑA DE MONTSERRAT.

PERIÓDICO QUE SE OCUPA DE TODO MENOS DE POLÍTICA.

Seis setmanes per mesitat, a 25 céntims.—En Barcelona per any que s'entrega per trimestre 8 lliures i de subscripció se subsciben lliures i setles de correu.—Cada setmaner se reparteix un subscritor que gaudisca de Barcelona en trimestre 10 céntims.—Las suscripciones a este periódico se hacen en la librería de la calle de San Mateo, número 1, y a dos reales la librería de los señores de las suscripciones.—El precio de la suscripción se cobra por la mitad del valor efectivo para compra de setas de precio para los suscriptores.—Comunicación y remitidos a precios convencionales.—En pago de obras que se suscriben a no faltar.

PUNTOS DE SUSCRICION Y VENTA DE NÚMEROS.

Librería de Salvador Masera, Rambla de Sta. Mónica núm. 1, donde se halla en venta la redacción y donde se admiten suscripciones y comunicaciones.—Librería de Miquel, calle de Fernando 1.ª.—Librería de Simón, calle de Jaime 1.ª.—Librería de Costa, Platería.—Librería de Lapes, Rambla del Centro.—Librería de Viny, Plaza Nueva.—Kioscos de la Rambla.

Fig. 11. Capçalera de “La Montaña de Montserrat”, publicació dirigida per Víctor Balaguer.

ple de la diglòssia que caracteritzava bona part de la societat catalana del moment. Els germans Sitjar promouen l'edició a la Bisbal d'un llibret sobre el sistema mètric decimal, escrit en català (núm. 17). Podríem afirmar que conceben la nostra llengua com un idioma de cultura, apte per a tots els registres. Moltes cartes dels germans Sitjar estan escrites en català, fenomen aquest prou inusual. En la carta número 20 Joan Sitjar defensa la prèdica en la nostra llengua:

«Endevant; tot contribueix al nostre objecte, y ara mateix deya jo parlant ab uns senyors capellans amichs: “No falta sinó que vostés seguescan també aquest moviment literari de Catalunya, predicant sempre en català; fent novenas y devocionaris en la *llengua del poble*, y aprenentla bè, si se'n vól traurer fruyt, y aixó será més patriótich y més evangélich, pus Jesuchrist encomaná als apóstols que predicassen per tot allà hont anassen en la *llengua del país*”».

Els germans Sitjar escriuen en una prosa catalana ben armada, adreçada a la comunicació directa. En llegir les seves cartes ens adonem del domini que tenen dels recursos lingüístics, com són conscients dels problemes estilístics del català del moment. Ja ens hauria agradat que la majoria d'escriptors catalans de l'època tinguessin aquesta facilitat per redactar la seva correspondència en una llengua tan elaborada i eficaç.

LA NOSTRA EDICIÓ

Transcrivim els textos del Museu-Biblioteca “Víctor Balaguer” de Vilanova i la Geltrú amb la màxima fidelitat. De cada document en donem la referència. Normalitzem majúscules i minúscules, desfem les abreviatures, puntuem els textos, etc. Si no indiquem el contrari, donem les lletres senceres. La cal·ligrafia d'Antoni de Torres és un xic embolicada. No sempre hem sabut interpretar tots els mots o abreviatures. En aquest cas, indiquem a peu de pàgina o bé entre clàudators l'anomalia detectada. Hi ha alguns subratllats a les lletres dels germans Sitjar que nosaltres hem convertit en cursives.

En total, publiquem 23 lletres que pertanyen a Torres, a Joan Sitjar, a

BIBLIOGRAFIA.

Se ha publicado ya el cuaderno primero de las *Poesías catalanas completas* de don Víctor Balaguer, coleccionadas bajo el título de *El trovador de Montserrat*, con la traducción en prosa castellana á la vista.

Formarán parte de esta colección todas las poesías inéditas del autor y también las que ha escrito en provenzal con el título de *Le-jor de mi patria*.

Esta obra se publica no en Barcelona, sino en La Bisbal, y se publica por cierto con un lujo de edición y un esmero, que honran á su editor don Antonio de Torres, á quien sinceramente felicitamos.

El que esta obra se publique en La Bisbal, y no en Barcelona, es para nosotros una circunstancia recomendable. Somos tan amigos y tan entusiastas de la descentralización, que todo nos agrada en este asunto, hasta la descentralización literaria por la cual abogará siempre este periódico.

Ni una palabra hemos de decir acerca las *Poesías completas* del señor Balaguer, pues siendo director de nuestro periódico, podría creerse interesado cuanto dijéramos. Nos limitaremos á reproducir como documentos interesantes, la dedicatoria del libro dirigida á los poetas provenzales, y la contestación hecha por el célebre Federico Mistral, una de las grandes figuras literarias de este siglo, á quien no en vano se ha llamado el Virgilio de Provenza.

He aquí estos dos documentos.

Fig. 12. Ressenya de la publicació de les *Poesías catalanas completas* de Víctor Balaguer, apareguda en un número de "La Montaña de Montserrat".

Josep Vancells, a més d'altres textos en uns apèndixs. Recordem que els germans Sitjar són autors d'una obra poètica i assagística remarcable, que cal valorar en l'àmbit de la llengua i la literatura catalanes de la primera Renaixença. En aquest fons del Museu-Biblioteca "Víctor Balaguer" hi ha lletres d'altres corresponsals de la zona de la Bisbal. No les tenim en compte, avui i aquí, perquè no aporten res a aquest debat cultural entre Balaguer i el grup d'intel·lectuals que des de la plataforma d'*El Faro* treballaven per enaltir el moviment renaixentista local i/o nacional. Algunes d'aquestes lletres que hem consultat en aquest fons i que, ara per ara, no editem són de caire polític; les altres són peticions de recomanació per a familiars i amics. N'hi ha també que tracten sobre temes familiars, qüestions jurídiques, sobre tràmits administratius vigents a l'època. Balaguer era, en aquella circumstància, una persona amb molta influència a Madrid i a Catalunya. Cal dir que eren moltes les persones que trucaven a la seva porta quan se'ls presentava un problema puntual que no sabien com resoldre.

Fig. 13. Caricatura de Mistral.

Els altres corresponents de la Bisbal i la rodalia que mantenen relacions epistolars amb Víctor Balaguer i que figuren en aquest arxiu són: Francisco Sala, Juan Torras i Nemesio Ronsart. També deixem d'editar algunes cartes de Torres i de Vancells que al nostre parer tenen massa poc interès.

En uns apèndixs publiquem diversos textos literaris i assagístics: I). Un article de Joaquim Sitjar sobre la problemàtica de l'ensenyament de la doctrina en català. II). Una traducció catalana, feta per Joan Sitjar, d'un poema gallec de Rosalía de Castro. III). La relació de les col·laboracions que hem sabut trobar a *El Faro* dels germans Sitjar, agrupades pels noms, inicials: J. S., J. S. i B, En Joanet, Joaquim Sitjar, etc. IV). Una carta dels dos germans per la qual sabem que es donen de baixa d'*El Faro Bisbalense* per la nova orientació política que el seu

propietari va adoptar. En 1869 Torres, per tal d'aconcentrar diversos sectors monàrquics del partit judicial de la Bisbal, fa canvis en la línia ideològica de la publicació, però l'empresa fracassa. Torres, decebut, es veu obligat a tancar definitivament la publicació i marxar de la Bisbal.

Fig. 14. Dibuix al·lusiú a la rebuda triomfal dels poetes catalans a Provença (1867). Caricatura de T. Padró.

Fig. 15. Imatge retrospectiva de les Voltes de la Bisbal. A final de novembre de 1867 la redacció i administració del periòdic "El Faro Bisbalense" s'instal·là en el número 9 d'aquest carrer. Autor desconegut. Col·lecció Sefa Ponsatí (ACBE).

TEXTOS

[1]

37; R.1788⁽¹⁹⁾

Antonio de Torres a Víctor Balaguer

Mi querido Victor: obra en mi poder su muy grata de V. y escribo al correr de la pluma sólo dos renglones, para que se convenza de que le quiero mucho y bien.

Mañana pienso mandar a V. las pruebas de las primeras 16 páginas de poesías y por lo mismo aplazo a mañana el ser mas largo y estenso.

Con recuerdos de Concha y míos para V. y Manuela le renueva su cariño su siempre amigo

A. de Torres

La Bisbal, 19 diciembre de 1867

Renuevo a V. la oferta de acompañarnos estas fiestas en esta su casa.

[2]

46; R. 1797

Antonio de Torres a Víctor Balaguer

Mi estimado amigo: ayer no se pudieron enviar las pruebas del pliego del 1er. cuaderno y lo efectuo hoy.

Ofrece su composicion serias dificultades, pues es muy dificil sino imposible el poder justificar como desearia la compaginacion. La variedad de metro por una parte y los pocos apartes que en sus composiciones campeon, dificultan muy y mucho la publicacion.

Además para el sistema que hay que seguirse y cuyo modelo es el calendal⁽²⁰⁾, las poesias de V. son las menos a propósito, pues la mayor parte son romances y composicion seguidas; mientras que en el calendal son octavas y siguen siempre con las mismas condiciones y pueden compaginarse por lo mismo mucho mejor y justificarse las planas con mas precision, pues admiten los blancos necesarios sin que haga feo, cosa que en la obra de V. no sucede y no me parece buen efecto tanto blanco.

En mi concepto debieran colocarse en la [prosa?] rayitas divisorias ó *menos*⁽²¹⁾ y quizás asi se lograse mejor efecto óptico. En el caso de adoptarse esta medida sirvase V. marcarlas en el lugar correspondiente.

El pliego que mandó como supondrá es unicamente pliego de pruebas, por lo mismo no debe sorprenderle si halla V. en el alguna errata.

Mas hemos permitido con Sitjar alguna ligera modificación que sometemos á su criterio.

Para primero de año, puedo asegurarle que saldrá el 1er. cuaderno, a pesar del retardo consiguiente que nos hizo sufrir la [fundición?].

Me atrevo a indicar a V. que se pasa un poco en la traduccion del Armegol.

Vuelvo á insistir para que junto con Manuela nos honren durante estas proximas fiestas.

Concha me encarga tantísimas cosas para Vs. al igual que Sala⁽²²⁾ y los Sitjar y demas amigos.

Los dos hermanos contestaran a la de V. un día de estos. Vancells tambien le saluda.

Reciba el afecto y amistad de su siempre amigo

A. de Torres

La Bisbal, 21 diciembre de 1867

(19) La numeració és la que figura en el catàleg de la Biblioteca Víctor Balaguer.

(20) Model que agrupa i ordena els poemes per la data de composició o publicació.

(21) Els mots en cursiva apareixen subratllats a l'original.

(22) Possiblement Francesc Sala, un dels fundadors juntament amb Antoni de Torres i els germans Sitjar d'*El Faro Bisbalense*.

[3]

66; R. 1882

Antonio de Torres a Víctor Balaguer

Sr. D. Victor Balaguer

Mi estimado amigo: recibí su grata y no debe á V. sorprenderle el no haberle escrito antes ni el haber retrasado la contestacion a la suya, pues mis ocupaciones no me permiten cumplir siempre cual yo deseo.

Llegaron perfectamente los retratos y en nombre mio y de los Sitjars le damos las mas espresivas gracias, quedandole muy reconocidos.

A V. y a Mistral⁽²³⁾ les he ya colocado en un cuadro que honran esa modesta redaccion.

Asombrado me dijo la noticia del director del Atenco y sin querer me recordó nuestro refran de: *no 't fis d'aigua que no rodoli ni de gat que no miuli*.

Sala recibe el periódico.

Cumpliré los encargos de [Provenza] en los cuadernos que vayan saliendo, pues en el ya publicado lo tenian todos.

He leído el artículo sobre Monturio!⁽²⁴⁾ y me ha gustado estremadamente tanto que en el numero próximo d' "El Faro" pienso copiarlo.

Hagame el favor de felicitar á [Ferratjes ?] por su *Rey Congo*.⁽²⁵⁾

Mis recuerdos a la familia Utrillo de parte de Concha y mia, nuestro sincero afecto á Manuela y su amable familia.

¿Y Julio como esta? Deseo de veras su bien estar por el que me intereso mucho, esperando contestacion [...] curadero. ¿Visitole Moret? ¿Como está mi encargo [...] ?

Otro favor quisiera pedirle. Si por influencia de Marin ó Roca podria haber medio de colocar á mi prima que V. conoció en esta su casa en algun comercio i (sic) escritorio.

Suyo como siempre y afmo.

Su amigo de corazon

Antonio de Torres

La Bisbal, 4 de febrero de 1868

[4]

140, R.1957

Antonio de Torres a Víctor Balaguer

Mi estimado Víctor: me conviene sobremanera que á correo seguido me mande los apéndices del primer tomo, cuyo original queda ya concluido.

Por un amigo á quien entregue una carta para V. le escribí algo largo: posteriormente he sabido que no estado en esa.

Estoy muy ocupado otro día será mas largo.

Con recuerdos de Concha para Vd. y mios para todos, reciba V. el afecto de su siempre A.

A. de Torres

La Bisbal, 17 marzo 1868

(23) Frederic Mistral

(24) *El Faro Bisbalense*, núm. 137 (9-2-1868): "Conferencias familiares".

(25) Hem vist una part d'aquest article publicat a *La Montaña de Montserrat*, núm.10, 2-2-1868.

[5]

194; R.2011

Antonio de Torres a Víctor Balaguer

Mi estimado amigo: obra en mi poder sus gratas y he comenzado ya a dirigir cartas á los amigos con el fin de organizar del mayor modo posible el recibimiento.⁽²⁶⁾

Como al llegar á esta su casa me he encontrado con su ultima, queda por lo mismo derogada la que he dirigido á V. esta mañana desde Gerona.[...] a Gelabert para que enterara de estas modificaciones á los amigos.

Estoy ocupadísimo. Cuando comience á estar arreglado ya escribiré.

Suyo y con recuerdos á todos disponga de su siempre amigo

A. de Torres

Sitjar desea una constestacion [...] al resultado de su demanda.

La Bisbal, 13 abril 1868.

¡Habrà que avisar cura para la misa de [Mistral?!]

[6]

330; R.2150

Antonio de Torres a Víctor Balaguer

Mi querido Victor: obra en mi poder sus dos gratas y los dos paquetes de originales que me ha mandado.

Dentro dos o tres dias mandaré á V. dos ejemplares, uno de sus poesias y otro de [Moragas?]⁽²⁷⁾, para la Exposicion de Veracruz y tanto la parte tipografica como la encuadernacion deseo que me mereceran su aprobacion.

Nada he hecho todavia aunque tal vez haga con relacion á la venta del establecimiento; por consiguiente puede V. probar lo que [hantes?] digo y contestarme pronto, muy pronto.

Con recuerdos de todos reciba V. un abrazo de su amigo

Antonio de Torres

La Bisbal, 21 junio 1868

[7]

416; R.2236

Antonio de Torres a Víctor Balaguer

Amigo Victor: solo dos lineas para decirle que si viene V. el viernes ó jueves no hay necesidad de que mande las pruebas de la tipografia⁽²⁸⁾ que mañana recibirá pues con el sábado [hay] tiempo suficiente para tirar el número que V. quiere llevarse á Provenza.

Digame al mismo tiempo cuantos ejemplares del tomo I^o de sus poesias desea V., para que esten encuadernados [de la rustica?].

Advierto a V. que Mistral no recibe la “Montaña de Montserrat”⁽²⁹⁾, se lo advierto para su gobierno. Asi me lo dice el mismo, tanto que me pregunta si se ha suprimido.

(26) Es refereix a l'arribada dels felibres a Figueres, Girona i la Bisbal. Aquests havien participat en els Jocs Florals de Barcelona. També es van trobar a Montserrat.

(27) Tomás Moragas i Torras? (Girona 1837-Barcelona 1906).

(28) Llicó conjectural.

Escribo dos líneas á Labaile⁽³⁰⁾ para que si el no puede venir haga que venga alguno de sus amigos, pues creo que seria ridiculo y a mas, me consta que Mistral lo tomara muy á mal.

Tambien me parece que seria muy conveniente que vinera algun representante de Mallorca y de Aragon. En fin, seria preciso que los provenzales vieran que Cataluña entera se halla representada en sus fiestas. Así al menos se desprende de la carta que recientemente he recibido de allá.

No olvide V. ninguno de los encargos de mi anterior.

Suyo y atareado,
A. de Torres

31 Agosto 1868

[8]

575, R.2395

Antonio de Torres a Víctor Balaguer

Mi estimado amigo: aunque sin noticias directas de V. des de mucho tiempo, aprovecho la buena ocasion que me ofrece la ida de uno de mis mejores amigos á Barcelona para dirigirle estos renglones. Me valgo de este conducto pues sentiria que esta sufriera extravio y que nadie se enterase de su contenido.

Abusando o sin abusar, pero aprovechando las hidalgas y generosas ofertas que V. en repetidas ocasiones ha tenido la bondad de hacerme, me permito la libertad de pedirle a V. un favor que a estar en su mano, o por si o por influencia, no dudo que me lo concederá. He decidido resueltamente mi salida de esta⁽³¹⁾ y para que se convenza V. de lo formal de mi resolución anuncio⁽³²⁾ en "El Faro" la venta de dos fincas de mi pertenencia.

Desembolsos enormes que V. no ignora, disgustos serios que V. comprende y asuntos de familia me han obligado á apresurar mi determinación que ya habia tomado como V. sabe de hace mucho tiempo. Hoy pues, recordando las conservaciones mediadas entre nosotros y que son una prueba de nuestro mútuo afecto y una señal evidente de nuestra sincera y verdadera amistad sellada con el cariño de hermanos; me dirijo á V. diciendole: amigo y hermano Víctor; conviniendo a mis intereses y a mis ideas separarme no solo de la Bisbal sino de la provincia, desearia un empleo oficial, seguro, de cierta categoria, adecuado a mis facultades, que a la par que me diese cierta distinción e importancia públicas, reparare algun tanto las enormes pérdidas que la manía de ponerme á redentor de gentes que no lo merecen me ha ocasionado. El puesto o lugar son indiferentes. Por lo demás sobre el particular ya conoce V. mis ideas.

(29) "La Montaña de Montserrat", va sortir dos cops per setmana de gener al novembre de 1868. El seu director era Víctor Balaguer; el va fundar a Madrid a la tornada del seu exili. A les seves pàgines hi ha abundosa informació sobre els Jocs Florals i el moviment felibre. En el primer número Balaguer justificava el nom de la publicació: "La montaña de Montserrat es un nombre que simboliza a Cataluña toda./ Es la tradición, es la leyenda, es la crónica, es la historia, es la vida de Cataluña. "La montaña de Montserrat" es la religión, es la poesía, es la patria".

(30) Jacinto Labaila, poeta valencià, amic d'Antonio de Torres. Fou col·laborador d' "El Faro Bisbalense".

(31) No sabem si Torres es va arruinar durant la seva etapa d'editor a la Bisbal. Sembla que ha de vendre propietats. També demana al seu amic una recomanació per tal d'aconseguir un lloc de treball en l'administració.

(32) "El Faro Bisbalense" núm. 178 (15-11-1868). "Sección de anuncios". Aquestes finques estaven situades en el terme de Ventalló (mas Gener) i a Llagostera (mas Bonet).

LLETRES DE BISBALENCES DE LA RENAIXENÇA

Confio pues en su probada amistad y todo, completamente todo lo espero de V.

Dispenseme V. este lenguaje y esta franqueza, pero quiero concluir con esa vida que me fastidia que me aburre y que me cansa.

Sírvase V. por el dador a acusarme recibo de esta, pues por muchos motivos me es necesario [...] ⁽³³⁾ de V.

Antonio de Torres

La Bisbal [15 Novembre o setembre? de 1868]

[9]

440; R. 2260

Antonio de Torres a Víctor Balaguer

Mi estimado amigo: recibí su última grata y me complace en extremo la agradable noticia que en esa me da del nombramiento de Presidente de esa Diputación por el que me felicito y le felicito.

Nada debe V. agradecerme, pues ya sabe V. que lo poco que hago y valgo es únicamente hijo de la verdadera amistad apresurandome á renovarsela, poniendome todo entero, en mi insignificancia, a su completa disposición.

No estoy muy bien y por eso soy corto.

Mis afectuosos recuerdos a [su Sra.] y familia.

Siempre á sus ordenes,
afmo. A. de Torres

Se que Quintana ⁽³⁴⁾ extraña no haber recibido ninguna suya.

La Bisbal [5 ?] octubre 1868

[10]

662

Antonio de Torres a Víctor Balaguer

Mi estimado amigo: he sabido que pasaba V. a Gerona. A ser cierto avísemelo V. pues tendría mucho gusto en verle y me convendría hablarle.

Si quiere favorecerme pasando a esta su casa mejor; sino puede vendré yo a esa.

De todos modos deseo estrecharle la mano su siempre [afmo.]

A. de Torres

La Bisbal, 7 diciembre 1868

(33) A continuació hi ha uns mots il·legibles.

(34) Albert de Quintana (Torroella de Montgrí, 1834-Girona, 1907), polític i poeta romàntic que llavors vivia a Torroella de Montgrí. Fou un dels precursors, a la demarcació, de la Revolució de Setembre. Quintana havia conegut el poeta Frederic Mistral durant el viatge dels Felibres a Catalunya. El setembre de 1868 havia anat amb altres catalans a les festes de Sant Rémy de Provença.

[11]

141

Antonio de Torres a Víctor Balaguer

Mi estimado Víctor: dos líneas para felicitarle por su triunfo y darle el parabien.

Comprometida esa la empresa y por lo mismo difícil el salir airoso de ella.

Por Rafael mi cuñado recibí noticias de V. y abrigaba algunos temores respecto a su candidatura atendidas las circunstancias. Aquí hemos tenido una [derrota?] tremenda.

Los nuestros, con armas y bagajes se han pasado al campo republicano de un modo asombroso. Han sido numerosas las [defecciones?] y yo he recogido muchos desengaños.

Dígame V. cuando piensa salir para Madrid, para tener el gusto de hacer el viaje juntos.

Escribame V. algo pues tengo hambre de ver letra suya y deseo con afán saber de V. directamente. Anoche envíe a V. sus afectuosos recuerdos; recíbalos V. junto el afecto de su siempre amigo.

A. de Torres

Hoy anuncio en "El Faro" el triunfo de su candidatura, felicitando a V. y a los electores.⁽³⁵⁾

La Bisbal, 28 enero de 1869

[12]

43; R.1794

Josep Vancells i Marquès a Víctor Balaguer

Sr. D. Víctor Balaguer

La Bisbal, 19 diciembre 1867

Mi estimado Víctor: cada día voy convenciendome mas de lo muchísimo que V. me aprecia; indigno soy de su cariño, pues nada valgo. Si mi fuerza de voluntad y el estudio hacen que eleve algun día hasta donde, alargando mucho el brazo, pueda estrechar su mano de V., mis palabras, llenas de agradecimiento, serán: "A V. lo debo todo".

Mucho, muchísimo me honra V. contando con mi insuficiencia para llenar alguna columna del futuro periódico⁽³⁶⁾, que tan dignamente V. dirigirá; acepto y le doí un millon de gracias. ¿Porque estilo deben ser los artículos?

Mis Sres. padres saludan a Vs. deseando como yo estrecharles otra vez en nuestros brazos.

Por ahora no pienso ir a Barcelona, si me necesita mañana mismo. Suyo de corazón.

J. Vancells y Marques

(35) En *El Faro Bisbalense* núm. 7, any V. de 28-1-1868 hi ha notícies d'aquestes eleccions.

(36) Josep Vancells serà un dels col·laboradors de la *Montaña de Montserrat*.

[13]

21; R.1837

Josep Vancells i Marquès a Víctor Balaguer

Sr. D. Víctor Balaguer

La Bisbal, 11 Enero 68

Mi muy querido Victor: al recibir su muy atenta contesté a V. enseguida, dirigiendome la carta en casa Manero; no se si la habrá V. recibido.

Incluyo unos cantares, y unos pensamientos que deseo le agraden y le parezcan dignos de ser insertados en su tan ilustrado periodico, despues de haberlos corregido.

Estoy preparando unos cuantos articulos⁽³⁷⁾, que le remitiré cuanto antes.

Deseo saber como marcha el periódico; si ve V. secundados sus esfuerzos.

El artículo de V. del primer numero, vale una india. Unas cuantas lagrimas han surcado mis mejillas y las de mis padres al escuchar aquella tan sublime composicion, que si su autor no hubiese ya sido conocido y admirado por propios y extraños, hubiera conquistado merecida reputación de escritor. Y las *conferencias familiares / que n'es de valent!*

Sírvase V. ponerme a los pies de su sra. esposa, recibir afectos de mi familia y una abrazo del amigo que mas le ama.

J. Vancells

[14]

62; R.1813

De Joan Sitjar i Bullcegura a Víctor Balaguer [s.d. any 1867]

JSB

Sr. D. Víctor Balaguer;

Avinyó⁽³⁸⁾

Salut al Trovador de Montserrat!

Que la Verge, sa Patrona, sia sa protectora al retornar á la Pàtria!

Se m'ocorre de moment enviarvos, abans de que deixeu cixa ben volguda terra de Provensa, una floreta cullida, fa poch, en lo bell jardí que tan bè cultiva la inspirada cantora de Galicia, la distingida na Rosalia de Castro.⁽³⁹⁾ Ja ho coneixeréu tot seguit ab la flayre, qu'es suau y pura, bè que s'haja marfit una mica, dès que jo la tinch guardada, fentli pèndrer nou color; mes, ja no brilla com ans.

Volia regalarla ara mateix á una gentil amiga que anyora son amant, lluny de la terra; mes, n'es bondadosa y vos la cedeix de bon grat, pus ella n'es amant també de vostres cantars;

(37) Vancells, per exemple, va publicar l'article "Algo acerca de de las mujeres" (*La Montaña de Montserrat*, núm. 8, 26-I-1868).

(38) Estada de Balaguer a Provença, que coincideix amb el fervor nacionalista de Mistral.

(39) Joan Sitjar va publicar diverses traduccions de Rosalia de Castro a *El Faro Bisbalense*. Sobre aquesta escriptora gallega, vegeu l'edició de les seves obres completes: DD. AA, *Obras completas de Rosalia de Castro*, Madrid, Turner, 1993, vol. I.

per ma part, li'n he promesa, y ab molt gust, la floreta *pareyona*. La nina tè anyorament per l'ausència de son estimat; lo trovador, per mala ventura, n'ha suferit també greu pena, lluny de sa estimada pàtria "L'anyoransa de la terra..." ; i no hi hà pas més gran dolor!". Doncs veus-aquí qu'encara vos será plahent y simpátich aquest obsequi, per humil qu'ell sia.

La benévola cantora de Galícia m'ha en- [continuen dues línies amb punts suspensius]

Francament, sembla un miracle. ¡Ah! ¡Quina satisfacció!... Jo no us sabia expressar lo que sento ara mateix! Aquí arribava de mon escrit, quant en Quim⁽⁴⁰⁾, mon germà, entra al despatx per entregarme una afectuosa y grata carta de la mateixa Cantora de Galícia, dalt anomenada; de la benévola y bondadosa Rosalía de Castro⁽⁴¹⁾. Ara, donchs, ja no us sabia escriurer tot lo que jo 'us volia dir, y... 'l cor me bat... y estich content com un noy petit... y aixó, que faig cara de *voluntari català*. Donchs, ¿no ho sabeu?... La distingida Sra. Castro de Murguía vos saluda també á vos, y 'm demana, ben agraïda, que no deixe de enviarli, com li tinch promés, la traducció que fêreu de aquell altre cantar: "Castellanos de Castilla",⁽⁴²⁾ També 'm demana noves del nostre bon amich (que'ho es d'ella y de son espós) en Roberto Robert⁽⁴³⁾, y ... ja us 'ho contaré tot á la vista, si á Déu plau.

Concloch ab un ¡viva Galícia!... ¡viva Provensa!... crit de goig que'm surt del cor, pus allargant las mans, de tots costats tenim germans.

¡Si la castellana Castella tingués amor dins del cor!... Mes encara'ns queda un altre que 'm dón fors recansa. ¡dixós dia que saludarém també, però *com á germans*, als cantors de Portugal!

¡Déu fassa que arribe aquest jorn tan desitjat, que fôra per mí de vera alegria!

Vos saluda á tots molt cordialment aquest amich afm.

Joan Sitjar

Suposo que la present carta vos trobará encara en Provensa. Déu-li un adeu de part de tots els amichs bisbalenchs ó empordanesos, á eixa terra renomada per sa bellesa y sa hospitalitat, que Déu li pagui.

(40) Joaquim Sitjar

(41) Donem per perduda la correspondència entre els germans Sitjar i Rosalía de Castro.

(42) Víctor Balaguer va escriure el poema *Los quatre pals de sang*, oda que va tenir un gran ressò a Galícia i a la resta d'Espanya per la seva animadversió a Castella. Una estrofa d'aquest poema feia: "Ai Castella castellana!// Ai si'm trenques lo quart pal!...". El quart pal, la darrera barra de l'escut català que s'aguantava, era la industria catalana. Balaguer estava preocupat perquè els castellans destruïssin aquest darrer pal, emblema de la nostra indústria. De fet, a través d'un pamflet poètic, Balaguer defensava el proteccionisme català. Rosalía de Castro va escriure un poema, inspirat en aquest, farcit de ressentiment i d'odi, en el qual la "Castellana de Castilla" era la madastra que maltractava la seva pàtria gallega. Aquest poema, el núm. 28 de *Cantares Gallegos*: "Castellanos de Castilla", pàgs. 598-601, ha estat qualificat sovint de poema polític. Josep M. Miquel i Vergés a *Els primers romàntics dels països de llengua catalana* (Barcelona, Leteradura, 1979, pàg. 152), comenta breument el rerefons del poema de Balaguer.

Sobre aquest poema gallec, vegeu el comentari de Hosrt Hina: *Castilla y Catalunya en el debate cultural (1714-1939)*, Barcelona, Ediciones Península, 1986, pàg. 133. Víctor Balaguer en el vol. II de les *Poesías catalanas* (la Bisbal, 1868) en un apartat dedicat a les traduccions hi va incloure tres poemes que havia versionat de Rosalía Castro de Murguía.

(43) Poema núm. 25 de *Cantares gallegos* dedicat a Roberto Robert, redactor de *Discusión a quien le gustan os contos i o gallego*, pàgs. 578-591 de l'edició esmentada.

[15]

156; R.1973

De Joan Sitjar i Bullegura a Víctor Balaguer

Sr. D. Víctor Balaguer

Barcelona

La Bisbal, 26 de mars de 1868

Molt apreciable y estimadíssim amich: y bè, ¿qué n'haveu pensat dels germans Sitjar, y d'en Joanet sobre tot, després de tant temps que no n'haveu rebut ni una carteta, ni quatre mots de lletra tan solament? Francament, jo mateix m'en quedo admirat, y penso si m'haurà passat alguna cosa d'extraordinari que m'haja deixat tan retret y concentrat. ¿Serà que haja minvat aquell entusiasme qu'en brollava del meu cor, sentint l'afecte que li despertava vostra amistat tan generosa y estimable? ¡Oh! no! No minvará may, ajudant Déu; lo cor m'ho diu aixís, y'l cor no m'ent. Mes es cert que s'ha passat molt y molt temps sens dirvos *directament* tantas y tantas cosas que jo 'us devia expressar, mostrantvos lo sencer agrahiment que per vos havem sentit, l'amistat coral que sempre 'us tenim, coneixent lo que val la vostra y eixa benevolensa envers nosaltres, com nos ho haveu fèt present en tantes ocasions, y ara de poch, després de vostra grata visita á la vila episcopal: ab aquella expressiva carteta que de vos rebérem, per má de nostre parent y bon amich Torres, (y ¡qué dias! han passat!) ab totas aquellas tan falagueras paraulas en elogi d'una *rondalla de maynada*; que no las tinch oblidadas, que sols podia dictarlas vostre bon cor, y que per aixó vos en sê tant y tant grat, ja que no hu valia 'l mereixement; ab la atenta visita que'ns fá, desde que comensá á publicarse, vostre estimat periódich; la ben volguda "Montanya de Montserrat", que llegim los tres germans ab tant plaher, y de qual obsequi (aixís com de haver estat proposats per adjunts dels Jochs florals, y sobre tot de la honra que'ns féreu enviantnos vostre magnífich retrato y ab dedicatòria que tant nos distingeix, bè que no sia merescuda) vos en voldria expressar tot l'agrahiment que'n tenim, pus no sabem pas, á fe, còm hi podrém correspondrer. Tot aixó, donchs, m'ha fet recordar, ara y abans, la falta que ab vos he comés ab mon callament, després d'eixas mostras de consideració y del bon y amistós recort que 'us havem pogut meréixer, y encara qu'en Torres, en totas sas cartas, vos haurá tramés nostres afectes y expressions y'ls encárrechs que per vos y vostra estimada familia tant li havem encomanat; ab tot, coneix que n'he fèt un xich massa, que'us dech per tant una satisfacció, y vos la dono de tot cor? Ja m'ho dispensaréu, ¿no es veritat? La falta no fou per cert *falta* d'afecte, ni d'agrahiment, ni de bon recort, sinó, tal vegada, d'un xich massa de franquesa, y pera que desapareisca aquella, bastará una expressió de vostra bondat, y us deuré encara més regoneixensa. Però..... ara mateix me ve la tentació de *reincidir*... es á dir d'abusar de la vostra amistat, ab la franquesa ab que'm convida vostra benevolensa, y com que m'hi porta un bon desitj y un sentiment de gratitut, tinch encara bona esperansa de que li donaréu bon aculliment al favor que'us vaig á demanar, y, més encara, dispensantme també de que en aquesta ocasió, -pus lo temps me falta- no 'us donc extensa explicació pertanyent á la publicació de *Lo Trovador de Montserrat*, que vigilaré constantment, y ara més que may, ja que en lo estamat fins avuy no s'ha pogut conseguir aquell desitj meu: *sense cap errata*. Ja 'us en diré tot lo que convinga un altre dia, si a Déu plau.

Y ara, donchs, permetéume que 'us expresse després d'eix llarch rahonament, aixó que voldria merescus vostra aprobació, no detenintme en altra cosa, pus lo temps passa y després seria tart.

No 'us havem felicitat particular y directament per la elecció que de vos feren los Srs. adjunts dels Jocs Florals com a President del Consistori d'aquest any; més ara tenim doble plaher en dárvos en la enhorabona per la excel·lent direcció y acert que haveu tingut ab las disposicions presas fins avuy pel lliurament y magnificència de la festa pròxima que el cor me diu que serà espléndida y solemne – ajudant Déu y la Patrona de nostra terra- renomada dins y fora de casa, y per lo mateix de molt profit per las Lletres y glòria de Catalunya. ¡ Alabat sia Déu! pus s'ha complert bona part d'aquell meu desitj.

La invitació als felibres de Provensa y als poetes de Castella, als germans de sà y d'allà crech que ha de portar molts bons resultats, y ha merescut entretant una aprobació general. Per nosaltres ha estat eix aconeixement de molta satisfacció, y pera que sia ben completa tinch esperansa de que un altre dia hi seran convidats, també com a germans, los poetes de Portugal, pues en meu pobre concepte, lo primer llas d'*unió* ab aquella ben volguda terra ha de posarlo la literatura, los poetes que cantan en llenguas tan consemblants y verament germanes. Tot fòra comensar.

Pró, en las terras més próximas al Portugal, en nostra mateixa Espanya, en la pintoresca y simpática Galicia, hi ha una *Cantora* que em té (fins ara no sabíau que volia, ch?), hi ha una cantora, deya, que'm tè encisat ab l'armonia y bellesa de sos cants, ab lo condol y tendresa de sos planys, l'entussiasme que n'exahala aquell seu cor, portat pèl sentiment d'amor á la Pàtria. Com vos mateix, com nostres sentits é inspirats trovadors, ella canta en *llengua popular*, en la benehida llengua de la terra:

"Cantarte hei, Galicia,
na lengua gallega,
consolo dos males,
alivio das penas.

Mimosa, soave
sentida, queixosa;
encanta si ríe,
conmove si chora

Cal ela, ningunha
tan dulce que cante,
soidades amargas,
sospiros amantes,

Cantarte hei, Galicia,
na lengua gallega."⁽⁴⁴⁾

Donchs, y bè, mon car Balaguer, per cert que eixos distingits poetes de Castella y de Provensa són molt dignes de la invitació que'ls li haveu fèt, per cert que n'honorarán molt la festa de la Poesia catalana, però... ¿no'us sembla que jo particularment hi sentiré l'ausència de la inspirada *Cantora*, la excel·lent y benévola Sra. Dª Rosalia de Castro, y son espós lo distingit literat é historiador de Galicia D. Manuel de Murguía?... Tal vegada haveu ja també disposat de part d'eix Consistori, las invitacions pera personas qu'en són tan mereixedoras y, sia com se vulla, contant que tots los Srs. Mantenedors veurian ab gran complacència en la festa dels Jochs florals als esposos Srs. de Murguía, que m'han mostrat tanta simpatia per esta terra catalana, que desitjan visitar algun dia; jo 'us préch, de tot cor, y á eixos nobles Srs. del Consistori, que tingau á bè, en quant vos sia possible (si no fossen ja remesas eixas invitacions, -y com més aviat millor, perdonantme l'atreviment, pus hi ha un més de temps tan solament,-) disposar que'm sian enviadas dos *invitaciones particulares*, o dos en una, com millor vos semblará, per los expressats Srs. de Murguía, segurs de que ho rebrian á gran honra, y de que'ns en tindrán tant agraïment com aquest humil servidor y amich, que vos en fá recort, si es que las moltes ocupacions y cárrechs que suposo tindréu en aquestos dias, vos en heguessen distret.

Jo espero, mon bon amich Balaguer, que'us dignaréu ferme tant obsequi, ja que sia en mostra de consideració á tan distingidas personas, y 'us estimaré molt y molt que'n puga rébrer

(44) Hem corregit alguns defectes de còpia de la transcripció de Joan Sitjar. Donem aquest poema de *Cantares gallegos* d'acord amb l'edició de Manuel Arroyo Stephens, Rosalia de Castro, *Obras completas*, I., Madrid, Turner, pàg. 495.

LLETRES DE BISBALENCES DE LA RENAIXENÇA

una constestació, lo més prompte possible, mès que no sian sinó dos ratlletas que us serviu dirigieme. Contán, ho repetesch, ab mon agraïment per tot, y ja sabcu que sols espero poder correspondrer á eixa vostra amistat, que tant nos honra, ab la nostra afectuosa, que, si val poch, es al menys sencera y ben cordial.

Ara un encárrech. En Quim y la Toncta, mos estimats germans, me recoman mostrarvos, ben agraïts de vostras expressions, son afecte y bons recorts, y tots junts vos pregam de ferlos present á vostra Sra. Marc, amable y bondadosa Sra. esposa, (ja li guardo uns *Reys*, y per vos també, encara que sia una rondalla de noys), al Sr. Carbonell, á tota vostra família, á la que saludam molt atentament, mestres que jo 'us envio un *adeu* amistós y una paraula de sencer agraïment.

No 'm queda temps per res mès. Recados de tots, de tots: de la Conchita, d'en Torres, d'en Sala (se quedá parat, quant se vegé ficat á l'olla; y que haurá de ser progressista descentralisador,) y en fi, dels amichs Vancellis y demés.

Es vostre amich de tot cor
Joan Sitjar

Suposo que 'l bon amich Sr. Maspons⁽⁴⁵⁾, Francisco, tingué també part en la proposició dels Sitjar y companys, com á adjunts. Mòltas grácias, y gran mercés, ab recados á tots aquells que voldréu, quant en tingau ocasió.

Ja 'us ho he dit: tenim bon recort de vos, y de vostra Sra., y de tots. Si no hem escrit, no hu prengau á mal, que no es aixó sols lo que cal.

Ja 'us anyoram, ! o qué 'us contaré de cosas! si á Dèu plau. Ara mateix las orellas me *xiulan* ;Qué 'us en riheu? Donchs, també 'm fan recort de vos y de *cosas vostras* ; però no es ab *ziu*, *ziu*, *ziu*, sinó que apar que'm digan... ;Qué no hu endevinau?... *Alló*:

“Zou ! zóu! zou! moun chivau negre!
Laudo coume lando l'èr !
Zóu! zou! zou! moun chivau negre!
Zou !! *com un llamp de Dèu !!*”⁽⁴⁶⁾

Y ara prou, y que Dèu vos dò salut á tots, y santa nit. *Amen*

Joan Sitjar

Y recordantme mès de “La Montaña” ¿me voleu fè un favor, tractantnos ben bè d'amich y ab la franquesa que'us agrada? Vos estam agraïdíssims del obsequi, mes no hi ha necessitat de tant. Déu orde que no la enviïn mes á casa, -aquesta vostra- ja la llegim també en la redacció d' “El Faro” y en lo Casino, y ademés, tots los que sòm curiosos y voldrem tenir la col.lecció completa, ja'ns enginyarém á la nostra moda. Ho faréu? En fi, vos mateix; de tots modos, grans mercés.

(45) Francesc Maspons i Labrós (1840-1901), folklorista i poeta.

(46) No hem sabut identificar aquests versos, ben segur de Mistral o d'un altre escriptor provençal de la seva colla.

[16]

187; R.2004

De Joan Sitjar i Bulcegura a Víctor Balaguer

Sr. D. Víctor Balaguer,
Barcelona

La Bisbal, 10 de abril de 1868

Mòlt apreciable amich: ja'm permeteréu que us escriga dos rallas, ara mateix que tants seràn vostres quefers, pus, si bè desitjaria no molestar la vostra atenció; com que veig que'l temps s'avansa, encara que tinch present lo que'm digué en Torres de part vostra, se m'ha ocorregut que aquell encárrech que m'atrevi á fervos, tal vegada vos haja posat en compromís ú oferesca inconvenients, y en aquest cas ho sentiria de veras, y ús prech que, si fos aixís, se deixe córrer. Jo 'm creya que fôra una cosa senzilla, y aixís es que vaig escriur ab aquella franquesa de que espero voldrá dispensarme la vostra bondat.

Si no fos, emperó, que s'hagués presentat alguna contrarietat per lo que n'era tan sols un bon desitj mèu, jo us agraphiria, y mòlt, que ab una ralla, y nó més, de vos ó de altra persona, vos serviu fernos saber si's remeteren ja directament, o si's remeterán aquí aquellas invitacions indicadas, perquè ja d'altra manera, si passen uns dias més, m'apar que será tart.

En Torres y en Quim han passat aquestos dias en la Vall, y penso que demá tornarán, si á Dèu plau; al menys, mon germà.

Saludantvos ab afecte, y mòlt atentament á vostra apreciable família, jo 'us préch que'm vullau dispensar per aquestas rallas, pus no voldria distráurervos de tantas ocupacions que reclaman ó exigeixen la vostra atenció; y'm repetesch afm. S. y respectuós amich,

Joan Sitjar y Bulcegura

Abril 12

Hc estat indecís per remétrer la present, cregut de que tal vegada en Torres tindria novas de quant jo esperava; mes tal home no compareix, y es de créuer que no vindrá fins demá. Ab aixó torno á repetir que si s'haguessen presentat dificultats per lo que demanava, feume'l pler de no pensarhi més, perquè no voldria de cap manera destorbarvos, ab mòlts quefers que tindréu. D'altra manera, si es que no hi hagués cap inconvenient, y solament en aquest cas, crech que (si no ho considerau ja massa tart, seria lo millor enviar directament las invitacions al Sr. D. Manuel Murguía⁽⁴⁷⁾, ab aquesta direcció:

Callobre, 26
Santiago de Galicia

En fi, lo que millor 'us aparega. Si es tart ó altrament, deixarho córrer.

Desitjam, y esperam que'l tindrà, l'èxit que's mereix lo drama *D. Joan de Serrallonga*.⁽⁴⁸⁾

Rebéune la enhorabona anticipada. Per mòlts anys!

Vostre afm. y tatnt S.
Sitjar

(47) Manuel Murguía Martínez (Arteixo 1833-la Corunya 1923). Escriutor i historiador gallec. Es va casar amb Rosalía de Castro. Fou un dels primers impulsors de la renaixença gallega.

(48) Balaguer va escriure dos drames *Don Juan de Serrallonga* i *Ausias March*. El primer, que aviat es va popularitzar, es va estrenar al Circo Barcelonés la nit de l'11 de març de 1857.

[17]

322; R.2142

De Joan Sitjar Bulcegura a Víctor BalaguerSr. D. Víctor Balaguer
Barcelona

Muy apreciable y distinguido amigo: acabo de leer, complacido, el suelto de “La Montaña de Montserrat” que se refiere al modesto artículo de mi hermano, sobre los Juegos florales, inserto en “Lo Gay Saber”⁽⁴⁹⁾; y no puedo menos que dar á V. las gracias en nombre de Joaquín, y también en el mio, por lo que expresa en aquel suelto y por su deseo, llevado de su benevolencia y de la buena amistad que le merecemos. Gracias, gracias, y *gran mercès* y *visca molts anys, per això y per allò de la vigorosa pléyade de Trabucaires empurdanesos, y per la rondalla del pou fondo, de, que si ho vól contar tot, ja'n tindrà per uns quants dias. Però veig que deixo 'l fil, y... que li escrich una carta bilingüe. Donchs, disimuli y ja'm perdonarà tanta franquesa. Tornem al castellà.*

Si es así que deba publicarse en “La Montaña” el artículo de Joaquín, nos complacería que se sirviera V. hacer constar la fecha de aquel sencillo trabajo, que fué redactado en la primera de 1867; en mayo, creo - para que se viera que se refiere á los Juegos florales del mismo año, que fué realmente *la primera fiesta* de que disfrutó mi hermano, con motivo de haber sido nombrador mantenedor, no siendo tan afortunado como yo, que ya estuve en la de 1859, la de la restauración de esa institución que está dando tan brillantes resultados, en la del 60, etc. Por otra parte, además de que como llevo indicado no es la primera fiesta que ha visto Joaquín, la de este año, tampoco pudiera llamarse con tanta propiedad como la del anterior, *una festa de família*, según él dice. V. mismo, haga lo que parezca, que de todos modos nos estará perfectamente.

Se me ocurre otra cosa que tal vez podrá ser una observación á tiempo, si es que V. ha de ver las pruebas de las *Historias del siti de Girona*, premiadas en los Juegos florales. Acabo de leer el notable trabajo del Sr. Cutchet⁽⁵⁰⁾, que se ha publicado recientemente con aquel título, y observo una equivocación en el nombre de nuestra parienta Da. *Lucía Joanama y Bellsolá de Fitz-Gerald*, la primera capitana de las compañías de Santa Bárbara, á la que llama aquel escritor, tomándolo de Blanch probablemente, Luisa Joanamas. Bien que no sea una equivocación notable, creo que estará bien que se enmiende, y por lo mismo agradeceré que, si V. tiene ocasión oportuna para ello, pues de otro modo sentiría molestarle, se sirva observarlo al que corrija aquellas pruebas, suponiendo que será alguno de los Srs. mantenedores, pudiendo asegurar que tengo completa certeza del nombre y apellidos de aquella Sra., por ser prima nuestra y haberla tratado con mucha confianza. Esta observación, por supuesto, para el caso de que se citen, como en la obrita del Sr. Cutchet, los nombres de aquellas heroínas.

Iba á entregar ahora mismo esta al amigo Torres, para incluirla en la que pensaba escribirle á V. según me ha dicho; mas, recuerdo aquel encargo de la la imprenta, y debo decirle que no lo tengo olvidado, que le daré las noticias que sean necesarias, *si viene aquel caso*, pero que en estos dias, según entiendo, se halla en tratos con el joven Arús⁽⁵¹⁾, de Sabadell, de lo que tal vez se halla V. enterado.

(49) Llegiu la bibliografia dels dos germans en el llibre de Jordi Vinyoles i Boadella, *Castell d'Aro al cor: Joaquim i Joan Sitjar* (Ajuntament de Castell-Platja d'Aro, 1990).

(50) Lluís Cutchet (Llívia, 1815-Barcelona, 1892). Poeta, periodista i historiador. Amic de Víctor Balaguer amb el qual va fundar *El Conseller* (1856), un periòdic que, malgrat el títol, estava escrit en castellà. El 1859 van viatjar plegats a Itàlia. El 1862 Cutchet va fundar la *Revista de Catalunya*.

(51) Rossend Arús Arderiu (Barcelona 1847-1891), periodista i dramaturg

Otro día tendré el gusto de escribir á V. para mandarle la poesia dels *ramallets*, y entretanto, le suplico que me dispense por esta carta, pues no quisiera molestarle en lo más mínimo; y esperando se sirva saludar muy atenta pero muy cordialmente á su apreciable Sra., á los Srs. Marin y Carbonell de nuestra parte, vea V. en qué pueden complacerle estos amigos *que l'estiman de cor, en particular aquest son afm.* s[eguro] s[ervidor] q[ue] b[esa] s[us] m[anos].

en Joanet

D'en Quim y dels amichs tants de recados, y aixís també de Mossen Joan Puig y dels Srs. Boy, que s'han mostrat tan contents y agraïts dels seus obsequis com nosaltres mateixos.

L'impressió ó estampa dels fulls del *Trovador*, va seguint molt y molt correcte; y es per aixó que'm sab greu que en lo full 3r. hi manquen dos lletras, la i de ninetas y la l de el (trovador) en la traducció, que 'm diuen los premsistas que saltaren ab lo fregadís del ruleu, perquè he volgut examinar lo full de probas, y no hi falta res, absolutament res, gràcias á Dèu. Ab aixó ja 'ls faré vigilar.

Dins poch's dies crech que l'amich Torres li enviará un sistema métrich decimal en catalá⁽⁵²⁾, fet per los amichs Srs. Carrera⁽⁵³⁾s y Golfín⁽⁵⁴⁾, que suposo desde ara que li agradará per lo senzill. Ara mateix m'han ensenyat lo primer full, y está bè. M'en alegro.

Y es tart, y 'm tancarian la porta.
Ab aixó, pot manar y disposar de son afm.

Sitjar

La Bisbal, 18 de juny

[18]

334, R.2154

De Joan Sitjar i Bulcegura a Víctor Balaguer

Sr. D. Víctor Balaguer
Barcelona

La Bisbal, 23 de junio de 1868

Muy Sr. mio y apreciable amigo: en la tarde del domingo me ví favorecido con su grata y amistosa del día anterior, quedando enterado y agradecido de cuanto V. me decia acerca mis observaciones, y cumpliendo, acto continuo, sus encargos de V. con respecto á Torres, quien me dijo que á aquella hora tenia V. ya noticia de que se habia recibido el primer paquete de original, y que, sin falta, á vuelta de correo, iba á acusarle recibo del otro, venido por el tren de aquel mismo día; en vista de lo que dejé de darle á V. la contestacion indicada. Entregué al mismo Torres las dos traducciones que venian adjuntas con la carta de V. (de Tánner y Heine)⁽⁵⁵⁾ llegando á tiempo de sobra para su inserción, pues en el pliego que está ahora en prensa van la poesías provenzales.

(52) *Sistema métrich decimal al alcans de tothom, y correspondència recíproca que guardan ab ell los pesos, mdas y mesuras que fins ara s'han usat en las poblacions més importants de Catalunya, especialment de totes las que són de cap [de] partit judicial.* La Bisbal, 1868. Establecimiento Tipográfico *El Faro Bisbalense*, 35 pàgs.

(53) Joan de Carreras

(54) Emili F. Golfín

(55) Aquestes traduccions van sortir publicades al vol. II de les *Obres completes*, pàgs. 123 i 124.

En cuanto á la observación de V. con respecto á sus atentos encargos para Concha, á Torres, — de lo que enteré también a dicho amigo, *por lectura literal*, hi arronsá las espatillas y feu la mitja rialla, lo que significa qu'es culpable y que confessa tácitamente *son descuyt*. Jo crech que tē gelosia. Ab aixó, no's prenga la pena de renyarli; valdrá mēs que tinga á bē encarregarne, ben sovint, una visita com aquella á la molt amable *Conchita*, y li prometo desd'ara que li fará doble; una de part de V. y un' altra de part meva, tal com ho he complert aquesta vegada, fent la primera tot seguit de rebuda la carta, sens faltarhi *l'encaixadeta ab aquella maneta* que... (¡ encara'l cor me tremola!... ¡aquella maneta que sembla de cotó fi !) que ab tanta benevolencia may nega cixa bondadosa Sra. als amichs que li tenen ben merescut tan graciós nom. (Ara tornem al castellá). Quina mania té aquest xicot, que no escriu una carta amistosa, sens barrejarhi catalá! Aixó significa tal vegada com que el tractás á V. ab un xich massa de confiansa o franquesa; encara que massa... m'apar que nó, perquè es confiansa afectuosa, y ab tot lo respecte que li mereixen á que li fán, Vosté, lo trovador de Montserrat, lo President del Jochs florals, l'historiador de Catalunya, etc...y lo que vindrá, si á Dèu plau).

La amable Conchita, pues se mostró muy complacida y agradecida á los atentos saludos y galantes ofrecimientos de V., y me encarga muy amistosamente tantas cosas para V., para su Sra. y toda su apreciable familia, á quicnes, ruego á V., se sirva tambien presentar nuestros respetos con saludos cordiales.

He hecho á Conchita, hace poco, la promesa de que pasaria á verla (tercera visita) antes de echar esta al correo, á fin de que, enterándose de su contenido, vea si cumplo fielmente su encargo; y á su vez me ha prometido poner al pié su visto bueno para que V. vea de una manera más fehaciente y con mayor complacencia que yo he cumplido con los de V., para lo que no dude que me hallará siempre dispuesto; y muy gustoso, particularmente si són tan dolsos com ara, (tornémhi, y per mēs que, -si fòs massa sovint,- no li responch del mèu cor... perquè, encara qu'en Thos⁽⁵⁶⁾ m'ho diga rihent, conech que, *ab tota la brusquedat d'un catalá*, (y no m'ho prenga en mal,) hi tinch aquí [en aquest punt l'autor dibuixa un cor atrevessat per una sageta] dins... (y no s'en riga) *alguna cosa del aymador de gentilesa*.

(La má li tremola á la pobreta: no'n fassa cas; en aquest moment lo cel es negre, y esclata la tempestat. Bona pluja en nom de Dèu).

Bien

Concha de Torres

(Ha firmat ab por y rihent ab por, per los trons; rihent, pèl cor ab la sageta. Está guapa, no hu digas á nungú, ni a l'autor. Sin otro objeto, diviértanse VV. mucho en su próxima visita á Reus, y háganos el V. el obsequio de saludar allí de nuestra parte á nuestros buenos y muy apreciables amigos los Srs. Fonts⁽⁵⁷⁾, Martí y Falguera⁽⁵⁸⁾; Bartrina⁽⁵⁹⁾, etc., sin olvidar al simpático Torres de Tarragona, pues supongo no faltará á su cita.

Y endevant, de convit en convit, y de castell en castell, y de festa en festa... sinó que ara l'arpa no pesa gayre, y'ls trovadors d'avuy són rebuts de tal manera, que'm sembla que ja no hi diu, que no hi escau aquella introducció en la col.lecció de las poesias de V. Mēs val aixís.

Encara'm recorda una altra cosa. Com li deya l'altre dia, he fullejat *l'História del siti de Girona*, del Sr. Cutchet, que m'agrada molt, però'm sembla (son autor)⁽⁶⁰⁾ un xich massa benévol ó indulgent ab los francesos per lo que toca á algunas salvatjadas que feren.

(56) Possiblement es tracti de Terenci Thos i Codina (1841-1903), poeta i narrador.

(57) Josep Martí i Folguera (Reus 1850-Barcelona 1929), poeta, dramaturg i novel·lista

(58) Possiblement, Marià Fonts (1822-1889), poeta i mantenidor dels Jocs Florals de 1868.

(59) Joaquim Maria Bartrina (Reus 1850-Barcelona 1880), poeta i publicista

(60) "Son autor" apareix escrit a l'interlineat.

També m'ha extranyat la dedicatòria als felibres: francament m'ha fet l'efecte de la dedicatòria de la *Joyas* d'en Pitarra, á Milord Bonaparte-Wyze. *Cada ú per hont l'enfila*.

En fi, li desitjam salut, y ab molts de recados als nostres bons y excel·lents amichs, quant los veurá, n'Aguiló⁽⁶¹⁾, los Maspons⁽⁶²⁾, etc., pót manar y disposar de son afm.

[19]

Joan Sitjar y Bulcegura
397, R.2217

De Joan Sitjar i Bulcegura a Víctor Balaguer

Sr. D. Víctor Balaguer
Barcelona

La Bisbal, 4 de agost de 1868

Mon apreciable y ben car amich: li'n quedo ben agraït de l'atenta carta que de V. tinch rebuda ab fetxa del 1er. del corrent en contestació á tot quant jo li deya en ma anterior. Gran mercès (*merces*, ben llatí) y visca molts anys, dihem i diuen los bons minyons dels nostres pobles.

Anit m'han donat á corregir, los minyons de la impremta de "*El Faro*", lo full 15 del *Trovador*, que conté la poesia *Ausias March*. En virtut de lo que V. m'expressa sobre las notas, hi he estat una estona indecís, mes havent examinat tot lo fet fins ara he vist que no sols del primer tomo, sí que també del segon, he vist que s'hi han posat totes las notas en las dos llénguas (vejas la poesia *Als felibres de Provensa*, llegida a Font-Segougná) y he resolt, ja que són tan pocas las composicions que vindrán que tingan notas, acabarho de fer tot igual, es á dir, en castellá y catalá; esperant que mereixerá l'aprobació de V., pus crech que aixís devia ferse, haventhi comensat ja'l segon volum, com deixo dit.

A comensarse ara aquesta obra, li hauria aconsellat que, en efecte, no 's posassen las notas sinó en la part castellana, y hauria recomanat que's triás un caràcter de lletra elegant, senzill, esbelt y estret pels títols de las poesias, perque'm carrega forsa que fins los que no són llarchs no cápien en una sola ralla. Mes ara ja no hi ha remey y es cosa que ho havia de calcular qui escullí aqueix tipó.

Está molt bè que vingan las *Albadas* en los próxims dias; ja vaig reparar jo que hi faltavan. També veig que'ns falta en aquesta secció d'*Amor* que ara s'está fent *La nina dels ulls negres* y altrás que tal vegada jo no sé. Ab aixó vosté mateix, fassa per manera que no'ns deixem res, que lo que hi mancaria 'm sabia molt de greu. En las traduccions, sort que quant me digueren que no n'hi havia més, vaig recordarme de la de *La mort d'Antonieta*⁽⁶³⁾, que s'havia quedat amagada, ó sinó ja's *quedava* en l'ayre, y, pobreta, hagué de *quedar* a la cua (*tros quedat*).

Per lo demés no hi ha de qué donar gràcias per tot aixó, perquè; no sols hi passo una bona estona fantasiant ab sas poesias, sinó que també hi aprench. Però hi aprench y'm fa estudiar una cosa fins á apurarla quant me ve de nou. Avuy li trobo una paraula que usa també en Molins⁽⁶⁴⁾ en altra poesia enviada pèl "*Faro*", que he vist també en altres autors, y que m'apar que no té 'l significat que se li dón. Diu vosté en la composició de *Ausias March, ans ta tomba*, y diu en Molins, *ans sa llum*, y altre, *ans lo jutge*. A mi m'apar que *ans* es un sinònim de *abans* (antes en castellá) y no una alféressis de la presposició *devant* ó davant, com diuen altres (ante, en castellá) y suposo que deuria dirse *devant del jutge*.

(61) Marià Aguiló i Fuster (1825-1897)

(62) Francesc Maspons i Llabrós (1840-1901) Maria del Pilar Maspons i Llabrós (1841-1907).

(63) Es tracta de la traducció d'*A la mort de Antonieta* (de la poetessa provençal Rosa Anaïs Roumanille), publicada al segon volum.

(64) Antoni Molins i Sirera? (Barcelona 1838-1903), poeta

LLETRES DE BISBALENCES DE LA RENAIXENÇA

Ey, no'm prenga pas per *batxiller*, sinó que li dich de veras que l'exàmen d'aqueixas probas m'ha fet rumiar algunas vegadas, y he fet algunas observacions que no deixaràn de servir-me. Li dich que'n sabré més que abans d'ara, quant tot será acabat.

Ara parlem d'altras cosas: la contestació d'en Quim⁽⁶⁵⁾ no m'arribà á temps pèl "Faro"⁽⁶⁶⁾ passat. L'hi posaré diumenge vinent, y procuraré que'ls noys m'hi vullan posar més material, perquè atareats ab altres feynes, "El Faro" quedaria *gamat*. Per altra part, tots los redactors són fora y no m'envian res, ira de Deus!... Avuy escrich á n'en Torres á Banyoles, que si no fá pas bondat, faré aparéixer lo periódich ab una *proclama incendiària* á fi que l'autoritat me'ls amarri a tots. Ab aixó, que treballen, perquè "El Faro" sens oli, no farà llum. Crech, no obstant, que tothom tornarà aviat. En Quim torná dissapte, y crech qu'en Sala demá. He vist que un cert periódich se queixa de las *tardanarias* del tomo dels Jochs florals.....

Escrich aquestas rallas abans d'arribar lo correu, y estich pensant si avuy vindrá "La Montaña". Ahí no vingué ¿Qué haurá tingut *algun fracás*?...

Li dono mil enhorabonas pèls obsequis que li feren els entusiastas germans de Tarragona y Reus. M'ha complagut molt, per més que s'ho tè ben merescut tot aixó lo *Trovador de Montserrat*.

La festa major bisbalenca s'acosta, es lo dia de l'Assumpta, lo 15. Ab aixó hi queda convidat; y encara que sembla que no's farà lo d'altres anys, no hi faltarà rustit, pa, vi y bona cara, y de ballas y saraus, en gran.

La *Conchita* continua en la Vall, però crech que també irá a Banyolas, ahont s'hi troba ja en Torres ab son amich lo Sr. Moragas.

Concloch: sobre tot que vingan las poesias sens faltarnhi cap.

Recados y expressions á tots, y sab que pòt manar y disposar de son afm. y agrahit amich,

Expressions també de
Mossen Joan y demés

En Quim diu que firmará lo
del *Castell feudal*

Joan Sitjar

[20]

415, R.2235

De Joan Sitjar i Bulcegura a Víctor Balaguer

Sr. D. Víctor Balaguer
Barcelona

La Bisbal, 31 d'agost de 1868

Molt apreciable y estimat amich: suposo en son poder lo llibret que li fou dirigit pèl correu del disapte pròxim passat, si es que eix Sr. Administrador no s'haja parat ab aquell escut del sobrescrit, prenentho com un *senyal revolucionari*. No'n fassa cas, perquè era ja alta hora de nit

(65) Joaquim Sitjar

(66) *El Faro Bisbalense*, núm. 164 (9-8-1868). "Senyor Don Juan". Signat per Joaquim Sitjar (Quim). Quim Sitjar (núm. 160 de 127-1868) va escriure "Diálogos entre Pedro y Pablo", que va generar una resposta d'un tal Juan (núm. 162 de 26-7-1868) i la contrarèplica de Quim Sitjar (núm. 164 de 9-8-1868).

y fentme esperar per la correcció de “El Faro” bè m’havia de entretenir ab alguna cosa, mentres en Torres y comp[añia] se la xalaran sentint la guitarra d’en Arcas. Donchs, bè: ¿qué n’hi apar d’eix llibret intitulat *Sistema métrich decimal al alcans de tothom*, etc. per los Srs. D. Emili Golfín y D. Joan de Carreras? Crech que li agradarà per la senzillés y claretat ab que está escrit; y, perquè ho mercix, li recomano que “La Montaña” s’en ocupe lo convenient, ja que si no fòs així, m’en guardaria pla bè; pus no m’agradan clogis immerescuts. Ja véu, donchs, que aquí no s’estampan solament poesías en la lléngua de la terra sinó altres llibres que servirán també pera la instrucció del poble catalá. Endavant, tot contribueix al nostre objecte, y ara mateix deya jo parlant ab uns senyors capellans amichs: “No falta sinó que vostés seguescan també aquest moviment literari de Catalunya, predicant sempre en catalá; fent novenas y devocionaris en la *lléngua del poble*, y *aprenentla bè*, si se’n vól tráurer fruyt, y aixó será més patriórich y més evangélich, pus Jesuchrist encomanà als apóstols que predicassen per tot allá hont anassen en *la llengua del país*”.

Y ara prou sermó, y desde ara li’n dono móltas grácias per tot lo que diga d’aquesta senzilla obreta dels nostres bons amichs Carreras y Golfín, que encara farán alguna coseta més en catalá: ¡Qui ho havia de dir, *tot un capitá de tropa*, y *estremenyó*, aprenent la lléngua que parlan las sevas filletas empurdanesas! *La cosa marxa*.

No s’extranya que de alguns dias res li haja escrit: en Torres quedá encarregat de donarli contestació á tot lo que deya vosté en la mólt grata carta que tingué á bè dirigirme en los dias de la festa major, bè que es veritat que’m toca, y ho faig de grat, donarli las grácias y *més grans mercés* per aquellas parauletas de bon afecte y benevolensa endressadas á *la pageseta* amiga meva ¡ Pobre xicota!... quasi s’ha tomat tota roja quant li he dit que tot un *Trovador de Montserrat* se l’havia mirada afectuós.

També m’han dit que l’periódich catalá “La Pubilla”, hauria copiat la *noteta* d’aquella poesia. Si ho ha fèt *algun bon amich* dels que vosté coneix, ja li’n pót dar grácias, si li ve á tom. En dita nota, al compaginar “Lo Faro”, s’hi deixaren una ratlla que deya, referintse als pobles empurdanesos, *que’s reuneixen á la llum del dia, al ayre libre, en la plassa publica*, y de prompte, com que també plegárem á les 3 de matinada, y en la redacció hi havia una gresca que no’ns hi enteniam, no’m vaig donar d’aquesta y altrás erradas que hi passaren. Sort que la poesia de vosté y las d’en Molins y Vancells las vaig deixar correctas.

Y ara, per conclusió, ja que es tart y penso poder escriurli demá, sols li diré lo que interessa: que fins ara, per més que ho he recomanat, no ha estat possible que se’m donassen probas de la biografia pera deixarlas correctas y envialshi á vosté, á fi de que’m tragués o anyadís tot lo que li aparega. Fá ja quinze dias que ho tinch entregat; mes s’han presentat alguns treballs precisos en la impremta, s’ha *donat passaport* á un dels caixistes, y un altre s’ha posat malalt, y aixó fa que fins demá no podré enviarli las probas d’eixa *biografia*, la que estimarém se servesca examinar y retornarla en quant la tinga corrent, ó bè portarla vosté mateix, si es que tingam la sort que puga venirsen aviat, ja que m’aseguran que ab un sol dia de temps n’hi’n tirarán tants exemplars com en voldrá.

En Codolar⁽⁶⁷⁾, l’enquadrador, me diu: “¿Quánts tomos primers de *El Trovador* necessita l Sr. Balaguer per endürsen á Provensa?⁽⁶⁸⁾ ¿Quántas *biografias*?”

Lo segon volum no es possible, de cap manera, que estiga llest. Faltan 4 albadas y’ls apéndices.

Per lo demés, me sab mólt greu que vuyt dias há, com jo desitjava, no se li haja pogut remétrer la biografia, pera que la examinás ab tot deteniment.

(67) Eleuteri Codolar era editor i impressor. L’escriptor Josep Vancells i Marquès va publicar el drama en tres actes i en vers *Un casament de conveniència* (la Bisbal, Imp. De El Faro Bisbalense, a càrrech de D. Eleuteri Codolar, 1868).

(68) A final de setembre de 1868 Balaguer aniria a Provença convidat pels seus amics del moviment felibre. Antonio de Torres que va acompanyar Balaguer escriu al *Faro* les cròniques d’aquesta expedició.

LLETRES DE BISBALENCES DE LA RENAIXENÇA

Fins á demá, pus l'escriuré quatre ratlletas mès.
Recados y expressions á tots y de tots.
Son amich afín. y atent

en Joan

[21]

445, R.2265

De Joan Sitjar i Bulcegura a Víctor Balaguer

Sr. D. Víctor Balaguer
Barcelona

La Bisbal, 7 de octubre de 1868

Mòlt apreciable y estimat amich: per avuy dos ralletas y prou.

Aquest matí ha passat á eixa capital en Codolar, l'encarregat del establiment d'en Torres, ab alguns centenars d'exemplars de la *poesia revolucionària*⁽⁶⁹⁾ de V. per véurer si's vendrán de cop, y en aquest cas dantnos avís de que s'en fassa nova tirada. Jo li he advertit que's presentás á V. fentli present que una part dels exemplars ja tirats contenen alguna petita equivocació, com vivs per *vicis*, *vesavis* per *besavis*, *obran* per *obren* y algun altra. per lo tant, que reservaré per vosté los 50 exemplars que'm recomaná, de la nova tirada, ja que procuraré no tingan cap errata, y, además, fenthi las correccions que vosté tinga á bè observar en lo marge d'un exemplar, que espero's servescas entregar al mateix Codolar. Si li apar que'l títol ó altra cosa s'ha de modificar, vosté mateix, al seu gust.

Lo de *Es propietat etc.* ha estat cosa del amich Torres, aixís com los *vivas del Faro* á la *Unió Iberica*, y á la *Espanya federativa*, que bè mereixia una explicació. Sobre aixó en Quim ja hi farà alguna cosa, quant puga, y sènt no tenir temps y espay pera desenrotllar son plan de federació dels *tres regnes* en un *folleto*⁽⁷⁰⁾, pus ara seria de gran oportunitat.

Sembla que la candidatura del amich Quintana, per la nova Junta provincial, irà bè.

En Torres ja escriurá. Sobre tot, las observacions de la poesia á n'en Codolar per la nova tirada, que desitjo ben correcta.

Sens altra cosa, lo saludam ben coralment á vosté y á sa apreciable família, y'l felicitem ab goig per sa elecció de President d'eixa Excma. Diputació, honra mòlt merescuda. Desitjam á tots bon acert y bona ventura, haventnos mòlt agradat *aquella manifestació*, y *alló de descentralizació administrativa*.

Ab salut y alegria, y pòt sempre disposar de son amich afín.

En Joanet

Gran mercés de sas amistosas ofertas y expressions que rebérem ben contents per en Torres.

Queda ja finida la publicació de *Lo Tovarador*, y's repartirà prompte l'últim quadern.

Fins á un altre dia, y ...¡ *abaix la Ciutadela* ⁽⁷¹⁾!

(69) No hem sabut trobar aquest exemplar d'aquest poema, que s'havia editat separatament.

(70) Aquesta tesi cra defensada per Balaguer en el seu llibre *La libertad constitucional: Estudio sobre el gobierno político de varios países y en particular sobre el sistema por el que se regia antiguamente Cataluña*, Barcelona, 1858.

(71) Referència a la ciutadella de Barcelona, construïda pels felipistes durant la Guerra de Successió.

[22]

74

Joaquim Sitjar i Joan Sitjar a Víctor Balaguer

D. Víctor Balaguer

Madrid

La Bisbal, 25 de febrer de 1871⁽⁷²⁾

[23]

67

D'Eleuteri Codolà a Víctor Balaguer

Sr. D. Víctor Balaguer

Muy Sr. mio, por conducto de los coches de esta hoy le remito una caja que contiene 250 tomos primeros, de las poesias catalanas.

Se esta trabajando en los otros fines pues creo esta semana poderlos mandar.

D. Antonio á salido de esta para Casá de la Selva, Llagostera, Sn. Feliu de Guíxols y Valles de Aro, para las elecciones, en esta se cree no ganará la candidatura de los Srs. Madoz, Vehí, Maranges y Quintana, pero esta noche hay reunion de progresistas en casa Dn. Ramon de Cabrera en la creo asistir. El partido Republicano de esa esta espidiendo candidaturas y manifestaciones por las calles.

Los afectos de los Sres. hermanos Sitchaig [sic], Sala y mande de este su

S.S. G.S.O.A. [comprovar la G]

Eleuterio Codolá

Los dependientes de esta imprenta estan por la candidatura monarquica.

La Bisbal y enero 13/69.

(72) Carta amb la resposta de Víctor Balaguer reproduïda per Jordi Vinyoles a *Castell d'Aro al cor: Joaquim i Joan Sitjar*..., págs. 201-203.

APÈNDIX I

Article de Joaquim Sitjar i Bulcega publicat a *El Faro Bisbalense*, núm. 58 (29-7-1866). Sitjar denuncia en aquest paper reivindicatiu que els nens catalans reben, a les escoles públiques de primària, l'ensenyament de la doctrina cristiana en castellà per una excessiva centralització que comporta una forçada i estèril uniformitat. Sitjar veu una contradicció en aquesta obligatorietat. Mentre que per un costat molts nens no reben cap més ensenyament que el primari i obliden fàcilment la llengua oficial de l'Estat, per l'altre les mares de família i les escoles parroquials, ho fan en català. El cronista creu que els nens no han de rebre ensenyament en una llengua en la qual no parlen. Aquesta obligatorietat també atempta contra la independència de l'església catalana. Una solució seria que l'Estat ensenyés aquesta i altres matèries en les dues llengües.

LA LENGUA OFICIAL Y LA LENGUA DEL PUEBLO

Me ha sugerido este epígrafe la pretensión que, en este país y en ciertas ocasiones, han manifestado algunas si bien pocas personas, al tratar de instrucción primaria, de que en las escuelas destinadas á la misma se enseñara á los tiernos alumnos el catecismo de la doctrina cristiana en lengua de Castilla.

Tal vez juzgan á primera vista, las indicadas personas, que la consecución de lo que desean constituiría un verdadero progreso; pero, en este caso, se engañan lastimosamente, porque no contribuye en manera alguna al verdadero progreso de las naciones la *forzada uniformidad*, hija de la *centralización* que enerva a los pueblos llevando esceso de poderío al Estado; sino el respeto —que de derecho pueden exigir los últimos— á sus costumbres, tradiciones, lenguaje; á todo aquello que forma su vida peculiar y espontánea, y por esta causa conserva su carácter y con él su natural vigor, necesario para plantear y llevar á cabo con el mejor éxito, todas las empresas interiores y exteriores que exija el adelantamiento moral y material de aquellas.

Por lo mismo, considero que la cuestión objeto de este artículo, es más importante de la que creen los mismos que con aquella pretensión la han iniciado; y, en este concepto, me permitiré consignar las razones concretas y principales por los que, en mi sentir, la enseñanza de la doctrina cristiana que se da en las escuelas públicas de instrucción primaria, y que por esta llamaré *pública*, no debe practicarse en nuestro Principado y demás pueblos de España que no hablen la lengua oficial, en este último idioma.

En primer lugar porque, en otro caso, la misma enseñanza *pública* religiosa vendría á resultar inútil para la mayoría de los niños; ya que la propia mayoría, que es la que no recibe otra instrucción pública que la primera, del mismo modo que terminada esta va olvidándose, por falta de cultivo, de la lengua oficial, dejaría fácilmente de retener en su memoria las oraciones y preceptos religiosos que en la misma se le hubieran enseñado.

Por otra parte, si en dichas escuelas se propagaba la doctrina cristiana en language oficial, se establecería necesariamente una especie de lucha, por cierto nada provechosa, entre la enseñanza religiosa *doméstica*, que la naturaleza, mejor dicho de Dios, ha encargado principalmente á las madres de familia, y la enseñanza *parroquial* ó *de la Iglesia*, que su *divino Fundador* encargó á los sacerdotes, de una parte, ya que el medio de comunicación lo constituye naturalmente en ambos la lengua del país; y de otra, la espresada enseñanza *pública*, —meramente supletoria, secundaria, subordinada, en el punto de que se trata— que el *Estado*, invadiendo en este como en tantos otros extremos las funciones del Municipio, ha encomendado á los profesores de instrucción primaria.

Además, si la enseñanza de la doctrina cristiana se difundiera en lengua oficial, se incurriría en una grave ofensa con respecto al pueblo; ya que aquella supondría que el idioma que este habla no es digno de aplicarse á su instrucción religiosa; sin embargo de que basta, en

nuestra España, el mas lijero cotejo de las principales oraciones que se recitan en sus idiomas populares con las compuestas en el oficial, para demostrar que no ceden á estas en ninguna de las circunstancias que deben recomendarlas.

Por último, la enseñanza de la *doctrina* en lenguaje oficial, envolvería un gravísimo ataque á la dignidad é independencia de la Iglesia. Sólo en los estados del todo despóticos la religión es una *institución oficial*, y esto constituye sin duda alguna la más poderosa causa de que su civilización permanezca estacionaria ó adelante con dificultad. Afortunadamente, nunca podrá atribuirse á la que profesamos tan mezquina calificación, puesto que resulta del todo incompatible con la *naturaleza, elevado origen y objeto* de la misma: por estas circunstancias la Religión cristiana es una *institución social*, esencialmente, por excelencia; ya que no puede, á consecuencia de ellas, pertenecer á esta ó aquella sociedad ó nación exclusivamente, ni á varias en particular con respecto á cada una de las mismas; sino de un modo general á todas las sociedades y pueblos del universo: por esta causa se la llama *universal*; en una palabra, Católica.

== ==

Después de haver espuesto razones de tanto peso, no puede abrigarse prevención alguna con respecto á la oposición que francamente presenta al deseo de pocos de que la enseñanza pública del catecismo cristiano se sustituya, al idioma del país, el lenguaje oficial: sin embargo, á fin de evitar todo pretexto para ligeras suposiciones, pasaré á hacer, en seguida, dos manifestaciones.

1ª. Que aprecio en cuanto vale la dulce, delicada y armoniosa lengua castellana; porque es aquella en que el Gobierno se dirige á los ciudadanos, en que España habla á las demás naciones; y también, y este es uno de los principales motivos, porque es la lengua de un pueblo hermano, con el cual vencimos en las Navas, en Granada y en Lepanto. Pero, por lo mismo, ese aprecio del lenguaje Castilla no importa ni puede importar, en manera alguna, el desprecio de nuestro idioma; podemos y debemos amarlos ambos, cultivar y hablar *oportunamente* los dos, que no se rechazan mutuamente, como no se rechazan las glorias de los pueblos que los usan, porque son todas *glorias españolas*.

2ª. Que á nadie cedo en entusiasmo nacional; pero comprendo perfectamente que el tipo de nacionalidad no es exclusivo de una provincia, ni lo crea el Estado.

El santo árbol del *patriotismo* tiene *sus raíces* en el suelo en que se meció nuestra cuna: cortadlas, y á aquel generoso sentimiento, base y sostén de toda sociedad civil, sustituirán el *egoísmo* y el *cosmopolitismo*, iguales en su origen, en su esencia y en sus resultados, solo distintos en su fisonomía y denominación; y que, si fuera posible que se generalizaran, derrumbarían por sí solos todas las naciones, todas las sociedades, porque el uno rechaza francamente *todo deber social*, y el otro á *nada* PRACTICAMENTE obliga. Desgraciado, por otra parte, el pueblo que no siente otro impulso, no tiene otro vigor, no vive otra vida, que el impulso, el vigor y la vida que le comunica el Estado: este pueblo ha perdido enteramente su *libertad*. Desgraciada de nuestra España, del Pueblo español, si á principios del siglo no se hubiera alzado *por sí mismo* para rechazar la invasión extranjera: de este modo logró sostener su honra, realzar su dignidad, y enseñar á vencer á *las naciones vencidas*, y en otro caso hubiera perdido ignominiosamente su *independencia*. Ya no tendríamos *Patria*, ni la hubieran recobrado tantos pueblos de Europa, á quienes reanimó el solo eco de este grito sagrado, lanzado por los robustos pechos de los hijos de España.

Joaquim Sitjar

APÈNDIX II

El Faro Bisbalense, núm. 58 (29-7-1866). A la secció literària d'aquest número s'hi troba la traducció que va fer Joan Sitjar i Bulcega d'aquest poema de Rosalia de Castro⁽⁷³⁾, que pertany al llibre *Cantares Gallegos*.⁽⁷⁴⁾

Anyorament

Al apreciable jove i digne fill de Galicia
D. MIQUEL ROSENDE Y CAÑELLAS,
Resident avuy en las Tunas, (Isla de Cuba,)

li dedico, com en senzilla mostra de
simpatia y obsequi, la següent

TRADUCCIÓ

de la sentida poesia escrita
en gallego per sa distingida paysa-
na é inspirada poetisa,

LA CANTORA DE GALÍCIA,
SRA. Dª ROSALIA DE CASTRO DE MURGUÍA⁽¹⁾

Airiños, airiños, aires
airiños de miña terra;
airiños, airiños, aires,
leváime, leváime á ela

Ayres suas, dolsas brisas,
alenades de ma terra;
vents de ma pátria estimada,
portáume, portáume á ella.

(73) Segons Jordi Vinyoles, *Castell d'Aro al cor: Joaquim i Joan Sitjar* (op. cit., pàg. 93), aquest darrer havia publicat traduccions de *Cantares gallegos* a *Lo Gay Saber* (1869) de Barcelona. Antoni Careta i Vidal publicarà *Poesia gallega*, traducció: "La Renaixensa" (I, 1871), pàg. 104.

(74) De la poesia original de la Sra. Castro de Murguía –que, sens dubte, haurà perdut moltes de sas belleses en la pobre traducció que se inserta,– diu lo eminent literat castellà y distinguit crítich D. Ventura Ruiz Aguilera, en lo judici de la preciosa obreta de la autora, *Cantares gallegos*, lo següent: "Si hasta aquí ninguna de las composiciones hubiera caracterizado con formas y sentimientos locales la tierra natal de la inspirada cantora, el romance "Sin ela vivir non podo", bastaria por sí solo para conseguirlo; y si yo tuviese la autoridad necesaria para expedir patentes de poeta (y ya no hubiese expedido una el público a Rosalia de Castro,) por mucho que pretendiera escatimarlas yo, despues de leer la poesia de que hablo, injustamente procedería negándole la que le corresponde. "Sin ela vivir non podo" es la canción de la nostalgia, la elegia de la ausencia, el suspiro del alma que padece lejos del hogar, de la familia, de los amigos; en una palabra, de Galicia" (*El Museu Universal* n^o23, corresponent al mes de juny de 1864).

Sens ella no puch ja viürer,
ja no puch viürer contenta,
que ahont se vulla que vaja,
cubreixme una sombra espessa.
Veigme cuberta d'un núvol,
tot carregat de tormenta,
y'm deixa en soledat tanta,
que lo mèu cor envenena.
Portáume, las dolsas auras,
com una fulleta seca,
pus que seca també'm torna
l'ardent febra que'm créma.
¡Ay! si no m'hi portau prompte,
ayres suas de ma terra,
si no m'hi tornau...,ay trista,
tal volta ja no'm conegan,
que la febra que'm devora
me va consumint, tot lenta,
y aqueix cor ple de ternura
també traydora'm rosega.

Ans me veyá fresca y roja
com lo color de cirera,
y ara estich descolorida
com un panellet de cera,
com si una malvada bruixa,
assedegada y feresta
fins del cor anás xuclantme
la sanch. Me torno tristeta,
malalta y esmortuida
com flor que bat la tempesta...
Y vaig sens foras quedantme,
y vaig tornantme morena,
com una negreta mora
de rassa ben verdadera.

Ayres suas, dolsas brisas
falagueras de ma terra,
al lloch que jo tant estimo
portáumhi, si, que m'hi espera
una marçeta amorosa
que per sa filla péna,
que m'anyora ab aquell pare
y'l germà y la germaneta
tan volguts, pe'ls que daría
la sanch de las meas venas,

y aquell amor de ma vida
que del cor li he fet promesa.
Si no m'hi portau ben prompte...
¡ay!, moriré de tristesa,
soleta en terra apartada
hont estranya m'anomenan,
que tot quan aquí jo miro,
tot, tot me diu: "¡forastera!"

Sempre't veig, terra estimada,
tot somiant y desperta.
M'apar que veig á la vora
del riu una pobre caseta,
y allà en lo prat que pastura
la vadelleta bermella.
M'apar que prop la montanya
sento'ls anyellets que belan
y'ls colomets que parrupan
picant lo gra de las eras;
y'm sembla també que sento,
redoblant las castanyetas,
minyons que cantan y ballan
a l'ombra de la pineda.
Si'l froviolt ne sonan
o bé la gayta gallega,
ab lo tambori y pandero,
tampoch la tristesa'm deixa;
y aixó que sembla que'm digan:
"la més gentil donzelleta,
festiva, dansa't convida..."
¡Res m'aconorta y alegre!
¡Qui fos l'aureneta hermosa
de alas sutils y lleugeras...
Qui de pressa volaria,
com folla de tan contenta,
per cantar ab goig l'albada
en los bells camps de ma terra!
Ara mateix m'en iria
disparada com la fletxa,
sens gens de por á la fosca,
sens temor á la nit negra;
y , si ab la pluja's sentia
vent de próxima tempesta,
volaria...volaria...
fins que ja ovirás ma terra.
Més...¡No só l'aucell que vola...
y m'iré morint de pena,
ja en llàgrimas convertida,
ó en amarchs sospirs desfeta!

LLETRES DE BISBALENCES DE LA RENAIXENÇA

Dolsos ayres de Galicia,
lliuraume de aqueixes penas,
oreig sua, que las ayguas
del riu besas y l'arbrada,
música de verdas ramas
frondosas de la floresta;
vents de ma pátria estimada
que'm feu eix rumor de festa;
portáume en las vostras alas
com una fulleta seca,
no permetau que aquí'm móra
ni'm deixeu tota soleta...
¡Ay, sí! penso, dolsas auras,
que fins essent morta y freda,
quant me deixeu soterrada

del cementiri en la cerca,
si en nit ben quieta y fosca
passásseu entre l'arbrada
fent rumor, com temerosas
de las blancas calaveras;
encara després de morta,
ayres que'l meu cor anhela,
si jo pogués, vos diria
ab planys y crits de tristesa:
"Siau compassius, portáume,
portáume en vostras aletas.
Vents de ma pátria estimada;
no'm deixeu aquí olvidada,
no'm deixeu tota soleta!"

Joan Sitjar y Bulcegura
La Bisbal, juliol de 1866

APÈNDIX III

Articles de Joan i Joaquim Sitjar publicats, per ordre cronològic, a *El Faro Bisbalense*.
Consignem els noms i les inicials que figuren a cada article.

- Núm. 43 (15-4-1866)

Lo Bon pastor (traducció de la poesia que ab lo títol de *El Buen Pastor* forma part de la preciosa col·lecció de *Fábulas ascéticas* del P. D. Cayetano Fernandez, confesor de S.A.R. lo Sereníssim Senyor Príncep de Astúrias y de Girona. La Bisbal, abril 1866. **J. S. y B.**

- Núm. 46 (6-5-1866)

Solucions a les tres xaradas insertas en lo nº del periódich del dia de vuy, 29 de abril de 1866. **Joan Sitjar.**

- Núm. 49 (27-5-1866)

Cherada (en obsequi al Tot) . **J. S.**

- Núm. 53 (24-6-1866)

L'emblema d'Espana (ab ocasió del heróich combat de las naus espanyolas ab las baterias y torres blindades del Callao). **J. S.** juny 1866.

- Núm. 58 (29-7-1866)

La lengua oficial y la lengua del pueblo. **Joaquín Sitjar.**

- Núm. 58 (29-7-1866)

"Anyorament" (traducció d'un poema de "la cantora de Galicia Sra. Da. Rosalia de Castro"). **Joan Sitjar y Bulcegura.**

- Núm. 61 (15-8-1866)

La Festa Major. Record a mon estimat oncle en Joan Bussot, pagès del Castell d'Aro

Joan Sitjar y Bulcegura (La Bisbal agost 1866). [Poema].

- Núm. 64 (2-9-1866)

"La visió de la Verge del Consell (I). Traducció de la poesia escrita en gallego per la inspirada cantora Senyora dona Rosalia Castro de Murguia". **Joan Sitjar y Bulcegura** (la Bisbal, 2 de setembre 1866).

- Núm. 64 (7-10-1866)

"Pensament"[poesia]

"A la Virgen Santísima (De la letanía compuesta por D.Francisco Morera)" [pocsia]

"La Rosa entre espinas del P. Fernandez, traduhida y dedicada, en mostra de respetuós obsequi, a la humil y apreciable religiosa Sor A.D.R.". **J. S. y B.**

- Núm.78 (9-12-1866) dins la secció literària
- “A mon amich lo apreciable jove en Benet Girbal” [poesia]. **Joan Sitjar y Bulcegura**.
- Núm. 86 (3-2-1867)
- “La tristeza de la nina o l’amorosa dels ulls blaus” al distingit y estimable poeta valencià D. Jacinto Labaila. **Joan Sitjar** (La Bisbal, gener 1867).
- Núm. 98 (28-4-1867)
- “Recorts y planys” (traducció del gallego, de la Sra. Castro de Murguia). **Joan Sitjar y Bulcegura**.
- Núm. extraordinari de Festa Major (15-8-1867).
- “Amb motiu de la Festa major de aquesta vila. Salutació a la Verge – Invitació á les hermosas”. **En Joanet** (agost de 1867).
- Núm. 119 (29-9-1867)
- “Flors y ninetas” en obsequi á las molt apreciables amigas y agraciadas senyoreas N.G. y A. S. [poesia]. **Joan Sitjar y Bulcegura** (Dia de Ntra. Sra. de la Mercè, 24 setembre 1867).
- Núm.131 (29-12-1867)
- Charada. **J. S. y B.**
- Núm. 134 (20-1-1868)
- “Mort no es mort” (senzilla mostra d’afecte al nostre amich coral lo reverent Pbre. Mossen Joaquim Pou y Mir) [poema]. **Los germans Sitjar**.
- Núm.135 (26-1-1868)
- “Apólech” (traducció). **En Joanet**
- Núm. 151 (13 -5-1868) extraordinari de la Visita dels Felibres
- “Ja són aquí!”. **Joaquim Sitjar**
- Núm. 173 (11-10-1868)
- “El provincialismo” [article tret de “La Reforma”]. **Joaquim Sitjar**.

APÈNDIX IV

Carta dels germans Sitjar al director d’*El Faro Bisbalense* en la qual es donen de baixa de la publicació per no estar d’acord amb la nova orientació política que agafa aquest paper, a partir de 1869. Publicada a *El Faro Bisbalense*, núm. 3, any V (14 de gener de 1869):

La Bisbal, 11 de enero de 1869

Sr. Director de El Faro Bisbalense.

Muy señor nuestro y apreciable amigo:

V. sabe que, por considerar que en adelante no podriamos expresar, en el Faro, nuestros personales conceptos con la libertad y sinceridad que hasta entonces, a causa de la exclusiva marcha política que se iba á imprimir al mismo; manifestamos franca y amistosamente, en la reunión de primeros de año, que no concurriríamos ya á la redacción de ese periódico.

Deseando que conste en él la propia determinación, esperamos tendrá á bien disponer la inserción de estas líneas en el número próximo; y de ello quedarán en extremo agradecidos sus amigos y S.S. Q.S.M.B.

Joaquim Sitjar - Juan Sitjar .